

RİSK TOPLUMLARINDA EVSİZLİK SORUNUNUN TEMEL DİNAMİKLERİ VE ÇÖZÜMÜNDE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİNİN ROLÜ: TÜRKİYE ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

THE FUNDAMENTAL DYNAMICS OF HOMELESSNESS IN RISK SOCIETIES AND THE ROLE OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS IN ITS RESOLUTION: AN ASSESSMENT OF TURKEY

 Ali İhsan ÇELEN¹

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ordu Üniversitesi, Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, alihsancelen@gmail.com

Geliş Tarihi / Date Applied
27.10.2024

Kabul Tarihi / Date Accepted
12.02.2025

ÖZET

Risk toplumlarının temel özellikleri şunlardır: Risklerin küreselleşmesi, daha çok insan eliyle yaratılması, daha fazla riske maruz kalma, risklerden kaçamama, kendini güvende hissetmeme ve daha fazla güvenceye ihtiyaç duyma. Bu kapsamda Türkiye'nin 21. yy'nin ilk çeyreğinde risk toplumu özellikleri artmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında Türkiye'nin sahip olduğu; sosyal, siyasi, ekonomik, coğrafi ve jeolojik özellikleri büyük rol oynamaktadır. Buna göre çalışmanın temel amacını bir risk toplumu özelliği artan Türkiye'de; evsizliğe neden olan ve bu sorunu derinleştiren faktörlerin tespiti, çözümünde Türkiye'nin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) performansının değerlendirilmesi ve yeni önerilerin sunulması oluşturmaktadır. Çalışma literatür taraması esasına dayanmaktadır. Çalışmada öncelikle evsizliğe neden olan faktörler şu çerçevede incelenmiştir: Risk toplumlarının temel özellikleri, artan risk potansiyelleri ve kapsamlı çözüm pratikleri sunan SKH'ler. Sonrasında ise bu durum Türkiye'nin SKH performansı açısından değerlendirilmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur. Sonuç olarak Türkiye'de evsizliğe neden olan ve bu sorunu derinleştiren tehlikeleri dört grupta toplamak mümkündür: İnsan kaynaklı, doğal kaynaklı, biyolojik kaynaklı ve sosyoekonomik kaynaklı. Bu faktörlerden en etkili olanı sosyoekonomik faktörlerdir. Türkiye'de evsizlik sorununun çözümü daha çok ortaya çıkan sonucun yönetilmesinden (toplu konut, sosyal yardımlar vb.) öte kökünden çözülmesi şeklinde (ekonomik eşitsizliklerin giderilmesi, toplumsal refahın adil yansması vb. şeklinde) olmalıdır. Bu kapsamda SKH'ler oldukça kapsamlı stratejiler içermektedir. Özellikle 16. ve 17. hedefler ekseninde geleneksel ve modern çözümlerin birlikte ele alındığı bütüncül bir çerçevede; 1., 4., 8., 9., 11., 12. ve 13. hedefler önleyici politikalar için uygun iken 2., 3. ve 7. hedefler çözümlemeci yaklaşımlar için uygundur.

Anahtar Kelimeler: Risk Toplumu, Riskler, Evsizlik, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, Türkiye.

ABSTRACT

Risk societies are characterized by the globalization of risks, their increasingly human-made nature, greater exposure to potential threats, the inability to avoid them, heightened insecurity, and a growing need for protection. In the first quarter of the 21st century, Turkey has exhibited these characteristics more prominently. This trend is largely shaped by the country's social, political, economic, geographical, and geological conditions. This study aims to identify the factors contributing to and exacerbating homelessness in Turkey, where the characteristics of a risk society are increasingly evident, evaluate Turkey's performance in addressing this issue through the Sustainable Development Goals (SDGs), and propose potential solutions. Based on a literature review, the study first examines the underlying causes of homelessness within the framework of risk society theory, the growing potential for risks, and the SDGs, which offer comprehensive strategies. It then assesses Turkey's SDG performance in tackling homelessness and presents policy recommendations. Findings indicate that the factors leading to and deepening homelessness in Turkey can be classified into four categories: human-induced, natural, biological, and socio-economic. Among these, socio-economic factors play the most significant role. Addressing homelessness in Turkey should go beyond short-term relief measures- such as mass housing projects and social assistance- and instead focus on eliminating root causes, including economic inequalities and the fair distribution of social welfare. In this regard, the SDGs offer a broad framework for sustainable solutions. Specifically, within the holistic approach integrating both traditional and modern solutions under Goals 16 and 17, Goals 1, 4, 8, 9, 11, 12, and 13 provide a foundation for preventive policies, while Goals 2, 3, and 7 align with solution-oriented approaches.

Keywords: Risk Society, Risks, Homelessness, Sustainable Development Goals, Türkiye.

Atf
Citation

Çelen, A. İ. (2025). Risk toplumlarında evsizlik sorununun temel dinamikleri ve çözümünde sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin rolü: Türkiye üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 73-98.

Bu makale [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) altında lisanslanmıştır.

1. GİRİŞ

Risklerin küreselleşmesi, insan kaynaklı beşerî risklerin artması, daha fazla riske maruz kalma, risklerden kaçamama, kendini güvende hissetmeme, daha fazla güvenceye ihtiyaç duyma vb. özellikler risk toplumlarının temel özelliklerini oluşturmaktadır. Bu kapsamda 21. yy.'ın ilk çeyreğinde yaşanan (savaşlar, ekonomik krizler, iklim değişimi, küresel pandemi, dijitalleşme vb. konularda yaşanan) gelişmeler toplumların hem ulusal hem de küresel düzeyde daha fazla risk toplumu özellikleri taşıdıklarını göstermektedir. Ülkelerin gelişmişlik seviyesine göre farklılık gösterebilen bu durum, var olan sosyal politika sorunlarını derinleştirdiği gibi yeni sosyal politika sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Sosyal bir devlet için o güne kadar yürütülen standart ve tek boyutlu sosyal politikaları da bir anlamda geçersiz kılan bu gelişmeler, çözüm pratiklerinin; daha derin, daha kapsamlı ve daha sürdürülebilir olmasını zorunlu hale getirmiştir.

Risk toplumlarında potansiyeli artan tehlikeleri; insan kaynaklı beşerî tehlikeler, doğal kaynaklı tehlikeler, biyolojik kaynaklı tehlikeler ve sosyoekonomik tehlikeler şeklinde gruplandırmak mümkündür. Toplumdan topluma farklılık gösteren bu tehlikeler; sosyal koruma ihtiyacını doğurmakta hem kendisi hem de sonuçları ile mücadele gerektirmekte, zaman içerisinde farklılaşmakta ve hem geleneksel hem de modern mücadele yöntemlerini zorunlu kılmaktadır. Bu özellikteki tehlikelerin evsizlik sorununu doğrudan ya da dolaylı olarak etkileme potansiyeli, evsizlik sorununun tek tip tanımını ve standart çözümleri zorlaştırmaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasında özellikle yaşanan gelişmelerin algılanamayan hızda, derinlikte ve kapsamda olması belirleyici rol oynamaktadır.

Buna göre U. Beck'in risk toplumu teorisi (Beck, 1992a: 19-24; Beck 2006: 333-337) evsizlik sorununun daha geniş (sosyal, ekonomik ve siyasi dinamiklerle) bir çerçevede anlaşılması adına önemli bir çerçeve sunmaktadır. Dolayısıyla bireyselleşme, risklerin küreselleşmesi, sosyal dışlanma boyutları, ekonomik güvencesizlik, daha dar sosyal politikalar ve belirsizlik dinamikleriyle evsizlik sorunu, daha derin ve kapsamlı çözümleri gerekli kılmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın temel amacını:

- Türkiye'nin risk toplumu özelliklerinin özellikle 21. yy.'ın ilk çeyreğinde yaşanan gelişmeler (ekonomik krizler, iklim krizi sonuçları, doğal afetler, küresel pandemi, dijitalleşme vb.) ile birlikte daha da arttığını ortaya koymak,
- Evsizlik sorununa yol açan temel faktörleri postmodernizmin temel özellikleri çerçevesinde ortaya koymak,
- Türkiye'de evsizlik sorununun temel tehlike dinamiklerini nelerin oluşturduğunu ve çözümü sürecinde tehlikelerin yönetilmesinden çok sorunun kökünden çözümünü sağlayan politikalara yönelmesinin gerektiğini ortaya koymak,
- Evsizlik sorunun çözümünde (postmodernist çerçevede) küresel çözümlerin yerleştirilmesi yaklaşımından hareketle SKH'lerin Türkiye şartlarına uygulanması gerektiğini ortaya koymak,
- Evsizlik sorunun çözümünün SKH'ler kapsamında önleyici ve çözümleyici yaklaşımlarla birlikte bütüncül bir çerçevede ele alınması gerektiğini ortaya koymak,
- Evsizlik sorunun çözümünde daha çok sonuçların yönetimine odaklanan çalışmalara ve stratejilere farklı bir bakış açısı sunarak postmodernist kavramlar çerçevesinde ele alınmasının önünü açmak oluşturmaktadır.

Buna göre yapılan çalışmada öncelikle risk toplumlarının temel özellikleri ile şekillenen tehlike dinamik dinamikleri değerlendirilmiş sonrasında evsizlik kavramının çok yönlü ve karmaşık yönü ortaya konulmuştur. Ayrıca tüm bu özellikler Türkiye için değerlendirilmiştir. Aynı şekilde evsizliğe neden olan temel tehlike dinamikleri, küresel çerçevede daha kapsamlı bir bakış açısı ile Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) doğrultusunda çözüm odaklı ele alınmıştır. Son olarak çözüm önerilerinin, dar kapsamda geleneksel ve geniş kapsamda modern yaklaşımlarla birlikte SKH'ler çerçevesinde ele alınması gereği ortaya konulmuştur. Bütünsel bir yaklaşım gerektiren bu strateji, hem orta vadede hem de uzun vadede evsizlik sorununun çözümünde önemli avantajlar sağlayacaktır.

Türkiye'de evsizlik sorununun çözülmesine yönelik yapılan çalışmaların ve politikaların çoğunluğunun sorunun yönetilmesine ağırlık vermesi önemli bir problem alanını oluşturmaktadır. Bu nedenle çalışma, evsizlik sorununun daha geniş bir çerçevede sürecin yönetilmesinden çok SKH'ler çerçevesinde bütüncül bir yaklaşımla kökünden çözülmesi gerektiğini iddia etmektedir. Hem geleneksel hem de modern yöntemlerin birlikte ele alındığı bu bütüncül yaklaşım, postmodernist yaklaşımlarla da örtüşmektedir. Bu yaklaşım küreselden yerele uygulanan sosyal politikalar (bireyselleşme, demokratikleşme, çoklu paydaş katılımı, birey ve sosyal devlet ile birlikte daha dinamik işleyen süreç, âdem-i merkezi uygulamaların yükseldiği ilkeler) şeklinde olacaktır.

2.RİSK TOPLUMLARI, TEMEL TEHLİKE DİNAMİKLERİ VE EVSİZLİK SORUNU

2.1.Risk Topluları

19. yy.'ın sonu ve 20. yy.'ın başlarında yükselen daha çok endüstrileşmenin, kentleşmenin ve I. Dünya Savaşı'nın bir yansıması olarak ortaya çıkan modernleşme akımı; II. Dünya Savaşı, teknolojik alanda yaşanan gelişmeler ve küreselleşme ile farklı bir boyuta evrilmiştir. Sanatsal, edebi değişimler, kültürel çeşitlilik, teknoloji vb. birçok alanda etkisini gösteren bu değişimin en temel etkilerinden biri de sosyal devlet anlayışı üzerinde gerçekleşmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasındaki en önemli etkenlerden birini de postmodernist bakış açısı oluşturmaktadır. Daha çok 1960 yıllardan sonra tartışılmaya başlanan bu akıma göre toplumun (sürekli değişim halinde olduğu için) rasyonel bir şekilde anlaşılması oldukça güçtür. Modernizmin temel varsayımlarını sorgulayan bu yaklaşım, taşımış olduğu belirsizlikler ile birlikte; eğitim, gençlik, alt kültürler, sağlık ve sosyal bakım vb. birçok konuya farklı bir bakış açısı sunmuştur (Perera, 2024). Aynı şekilde modernizmin insanlık refahı adına beklenen etkiyi vermemesi post-modernizmi doğurmuştur. Çünkü modernizmin (savaşlar, krizler vb. nedenleriyle) yarattığı gayri insani durum çok boyutludur. Modernizmin katı ve keskin tavrı post-modernizme bireycilik ve ilkesizlik olarak yansımıştır. Moderniteden farklı olarak özgürlük, kimlik, farklılık ve çoğulculuk açısından liberal bir çizgi izleyen post-modernizmin ulusçuluğu reddeden yanı sıra, aynı zamanda eşitlik, adalet, göç, ayrımcılık, azınlık hakları vb. alanlarda yeni çatışma alanlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Hatipler, 2019: 420-421).

Öte yandan modernizm ve postmodernizm tartışmaları arasında insanlık onurunun korunması adına önemli roller üstlenen sosyal politikalara olan ihtiyaç, belirgin hale gelmiş ve bu etki önemli oranda devam etmektedir. Nitekim 1990'lı yıllarda postmodernist bakış açılarının teknolojik çalışmaları canlandırması (Collyer, 1997: 202-203) ile hızlanan dijitalleşme etkileri ve kamu yönetim yapısını derinden etkileyen yönü (Doru, vd., 2022: 122), taşıdığı küresellik ile şekillenen, devam eden, artan belirsizlikler ve güvencesizlikler yeni riskler yaratan ekonomik, sosyal ve gelişmeleri tetiklemiştir.

Bunun yanında postmodernizm akımıyla birlikte risk toplumlarında tehlikeleri Beck (1992a), Giddens (1999), Bauman (1993) ve Harvey'e (1989) göre; bağlamsal/ilişkisel (çevresel riskler ve sağlık riskleri gibi), kültürel ve algısal riskler (risklerin farklı kültürlerde yansması), yerel riskler (sel ve su baskınları gibi), küresel riskler (iklim değişikliği gibi), objektif riskler (yaşanabilecek kazalar gibi), subjektif riskler (kişisel risk algısı gibi), sistematik riskler (ekonomik krizler gibi), maddi riskler (mal ve can kaybı gibi), anlık riskler (kazalar gibi), uzun vadeli riskler (iklim değişikliğine bağlı etkiler gibi) şeklinde sınıflandırmak mümkündür. Bu bakımdan özellikle postmodernizmin bilgiye erişim yaklaşımı ile canlanan teknolojik ilerlemeler geleneksel risk yaklaşımlarını farklı bir boyuta taşımıştır. Nitekim dijitalleşme ile bilgiye erişimin artması, bireysel veya topluluklar nezdinde fikirlerin daha hızlı ve etkili duyurulması imkânı, çevrimiçi farkındalık ve eğitim faaliyetleri, sosyal fayda için veri analizlerinin gelişmesi ile oluşan sosyal etki ve yenilikler, kamuoyunun ve politikaların dijital platformlar ile şekillendirilmesi, küresel bağlantıların genişlemesi ve güçlenmesi, gelişmiş şeffaflık ve hesap verebilirlik vb. gelişmeler (Shah, vd., 2013; Roy, 2023:18-20) risk toplumlarının önemli bir yönünü oluşturmaktadır.

Bu durum özellikle modernitenin küresel alanda; politik, ekonomik, sosyolojik ve teknolojik bağlamda önemli değişikliklere yol açmasının yanı sıra endüstrileşme, teknolojik ilerlemeler, rasyonalite, kapitalizmin yükselmesi, tüketim odaklılık, kentleşme, politik ve ideolojik değişimler ve dönüşümler, küreselleşme, geleneksel otoritenin gerilemesi, bireyselleşme vb. bir çok özellik ile tanımlanmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca çalışma ve üretim biçimlerinin kökten değişmesi, rasyonel düşüncenin dünyanın daha iyi anlaşılmasını sağlaması, tüketim kültürünün büyümeye yol açması, şehirlerin hızla kalabalıklaşması ve yeni sosyal sınıfların oluşması, modern siyasi ideolojilerin küresel siyasi sistemleri etkilemesi, kültürel değişim, ekonomik bağıllık ve bilginin yayılmasının kolaylaşması, sekülerizm, hümanizm ve liberalizm gibi modern ideolojilerin yükselmesi, bireycilik ve cinsiyet eşitliğinin yükselmesi (Bauman, 2000; Giddens, 2013: 73-80; Ware, 2012; Castells, 2010: 5-18; Harvey, 2005: 1-4; Habermas, 1991; Putnam, 2000) ulus devletleri bir bakıma etkisizleştirmiş ve modernite Giddens'ın ifadesiyle ezici bir güce dönüşmüştür. Diğer bir ifade ile modernite yoluna çıkan her şeyi ezen dev bir güce dönüşmüştür. Önceden yararlı görünüp sonradan felakete yol açan pek çok risk alanı oluşmuştur (örneğin nükleer ve genetik araştırmaları hatta dijitalleşme gibi). Bunun yanında riskleri kontrol etme kabiliyeti zamansal ve mekânsal olarak bireyden uzaklaşmaktadır. Riskleri doğuran ezici güç, her zaman kontrolden çıkma eğilimindedir. Ayrıca ezici güce uygulanan yeni bilgi, onun farklı bir hız ve yönde ilerlemesine yol açmaktadır. Bu kapsamda Giddens, modernliğin karakteri ile ilgili incelemelerinde *güvenliğe karşı tehlike* ve *güvence karşı risk* temaları üzerinde yoğunlaşarak modernitenin 20. yüzyılda (sunduğu imkân ve olanakların yanı sıra daha ağır basan ve) iyice belirginleşen karanlık bir yönünden bahsetmektedir (Giddens, 1992: 16-19). Bu nedenle modernite döneminden önce tarafsız bir terim olarak kullanılan risk kavramı; olasılık, kayıp ve kazançla birlikte tanımlanırken modern dönemde risk, olumsuzluk veya istenmeyen bir sonuç için kullanılan bir terim haline gelmiştir. Bu nedenle risk ve tehlike eş anlamlı olarak kullanılmaktadır (Fox, 1999:1).

Öte yandan modern dünyada riskleri *nesnel boyut* ve *algı* çerçevesinde şu şekilde değerlendirilmek de mümkündür: *Nesnel* boyut açısından riskler; yoğunluk anlamında küreselleşmiştir, gezgendeki herkesi etkileyebilecek düzeye ulaşmıştır. Bu durum rastlantısal olay sayısının çoğalmasından kaynaklanmaktadır. Yaratılmış çevre ya da toplumsallaşmış doğa risk kategorilerinin önemli bir nedenidir. Kurumsallaşmış risk ortamları milyonların yaşam

şansını belirlemektedir. Bunun yanında *algı* boyutunda riskler hakkında bilgi ve farkındalık artmaktadır. Riskler risk olarak bilinmektedir. Risk bilgisi ve etkisi genişlemiştir. Karşılaşılan tehlikeler daha geniş kitlelerce bilinmektedir. Özellikle risk yoğunluğunun artması bu durumu daha da belirgin hale getirmiştir. Nitekim nükleer savaş olasılığı, ekolojik yıkım, engellenemeyen nüfus patlaması, küresel ekonomik müdahalelerin çöküşü ve diğer bilinen veya bilinmeyen küresel felaketler herkes için cesaret kırıcı bir hal almıştır (Giddens, 1998: 121-122; Scott, 2005: 35; Barlatier, 2020: 5).

Öte yandan II. Dünya Savaşı sonrası dönem ile petrol krizi arasındaki dönem (1945-1973/74) çoğunlukla sosyal politikaların altın çağı olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde sosyal refah devletlerinin yükselişi eşitlik ve adalet kavramlarını ön plana çıkarırken (Midgley, 1997: 138), küreselleşme (1970 sonrası) dönemi, sosyal politikaların bunalımı (Güven, 213: 244-245) ile anılmaktadır. Daha çok neoliberal politikalar ve piyasalaşma ile anılan bu dönem, bir anlamda insanoğlunu risklere karşı sosyal güvenlik açısından saldırıdan savunmaya itmiştir. Nitekim Beck'e göre (Beck, 1992a: 13-14) günümüz toplumları; risklerin engellenmesi, azaltılması ve kanalize edilmesi etrafında tanımlanmaktadır. Diğer bir ifade ile önceki nesiller (altın çağ dönemi) nasıl daha çok eşitlik ve adalet gibi olumlu amaçlar etrafında bir araya gelmiş iseler günümüz (küreselleşme dönemi) nesilleri risklere bağlı tehlikelerden korunmak için daha olumsuz bir amaç etrafında toplanmaktadırlar. Riskler hem her zamankinden daha tehlikeli hem de yer ve zaman açısından sınırlanamamaktadır. Aynı zamanda toplumsal dünyada her şey gibi riskler de katmanlaşmaktadır. Zengin uluslar fakir uluslara kıyasla daha fazla risk altındadırlar. Zengin sınıflar/toplumlar bile sahip oldukları olanaklara rağmen risklerden kaçamamaktadırlar. Bunun en önemli etkilerinden birini *bumerang etkisi* oluşturmaktadır. Çünkü riskler onları ortaya çıkaran sınıflara/toplumlara geri dönmektedir (örneğin nükleer tehdit, iklim krizi sonuçları gibi). Pek çok açıdan risk toplumlarından kaçmanın veya saklanmanın yolu yoktur (Ritzer ve Stepnisky, 2019: 100; Mahaswa, 2022: 48-49). Aynı şekilde küreselleşmenin getirdiği karşılıklı bağımlılık, riskleri kontrol etme yeteneklerini azaltmaktadır (Aktaran Ritzer ve Stepnisky, 2019:101).

Özellikle yeniliğin oluşturduğu ivmenin yarattığı toplumsal, politik, ekolojik ve bireysel etkinin, endüstriyel toplumun kontrolünden ve koruyucu yaklaşımlarından giderek uzaklaşması, bu sürecin en belirgin özelliklerinden birini oluşturmaktadır. Diğer bir ifade ile endüstriyel toplumda ön plana çıkan sosyal devlet ile risk toplumunda ihtiyaç duyulan sosyal devlet farklılaşmaktadır. Nitekim Beck'e göre (1992a) küresel toplumda *zaman* ve *mekân* yeniden yapılandırılmıştır. Özellikle hız, sıkıştırılmış ve geleceğe odaklı bir zaman anlayışı yaratmıştır. Risklerin ulus ötesi doğası mekanları yeniden şekillendirmiş ve küresel olarak yeniden tanımlamıştır. Aynı şekilde Giddens (1990), modernitenin getirdiği teknolojik gelişmelerin geleneksel zaman ve mekân anlayışını değiştirdiği konusu üzerinde yoğunlaşmıştır. Soyut sistemlerin (medya, para, teknolojik gelişmeler) küresel koordinasyonu mümkün kılması, zamanı (hızlanarak) ve mekânı (belirli yerlerden ayrılarak) yeniden şekillendirmiştir. Buna göre Beck, risk toplumu teorisinde küresel risklerin zamansal ve mekânsal algularımızı nasıl değiştirdiğine odaklanırken Giddens, modernitenin geleneksel ilişkileri yerinden oynattığına odaklanarak zaman ve mekân akışkanlığına yoğunlaşmıştır. Aynı şekilde Beck riskleri; üretilen riskler (nükleer enerji, kimyasal kirlilik, iklim) ve geleneksel riskler (hastalıklar, kazalar, kıtlık) şeklinde ayırmaktadır. Özellikle modern risklerde küresel doğa etkilidir. Bu nedenle üretilen riskler küreseldir. Aynı şekilde bu riskler, dünyanın dört bir yanını etkilemektedir. Bu riskler sosyal bir yapı içerisinde incelendiğinde ise toplumun bu risklere nasıl tepki verdiği konusu (*algı*) önem kazanmaktadır. Öte yandan Giddens (1990) riskleri, küresel bağlılık ile karakterize

etmektedir. Uluslararası sınırları aşan riskler aynı zamanda küresel eylem gerektirmektedir. Nitekim küresel ısınma, pandemiler, terörizm ve ekonomik krizler bu kapsamdadır. Dolayısıyla küresel riskler karmaşıktır ve birbirine bağlı sistemlerden ortaya çıkmaktadır. Yüksek düzeyde kırılabilirlik içerdikleri için en temel özelliklerini belirsizlik oluşturmaktadır. Modern toplumlar risklerle mücadelede daha refleksif hale gelmişlerdir. Değerlendirme, adaptasyon ve yenilik süreçlerini içeren bu yaklaşım; yönetme, düzenleme, bilimsel çalışma yapma, teknolojik yeniliklerden faydalanma ve kamuoyunu bilinçlendirme faaliyetlerini içermektedir. Aynı şekilde risklerin deneyimi ve yönetimi giderek daha fazla bireyselleşmektedir.

Risklerin bireyselleşmesi, küresel dinamikler, savunmasız grupların daha fazla dışlanma ile karşılaşması, modern yaşamın güvencesizliği hatta sosyal güvenliğin piyasalaşması vb. özellikler risk toplumlarında evsizlik sorununun çok boyutlu incelenmesinin önünü açmaktadır (Beck, 1992b: 97-100). Risklerin küreselleşmesi ve sonuçlarının yerelleşmesi kapsamında çevresel felaketler, mali krizler ve neoliberal politikaların varlığı ve yükselişi risklerin doğasını oluşturmaktadır. Aynı şekilde modern toplumlarda bireyin karşılaştığı en önemli sorunlardan birini sosyal dışlanma oluşturmaktadır. Daha fazla bireyselleşen toplum, daha az kolektif sorumluluk almaktadır. Sosyal, ekonomik, kültürel dışlanmalar daha fazla marjinalleşmelere yol açmakta ve evsizlik riski buna bağlı olarak artma eğilimi göstermektedir. Diğer bir ifade ile evsizlik, sosyal dışlanmanın toplumsal bir yansımasıdır. Beck'in güvencesizlik analizi, evsizlik sorununun işgücü piyasalarında, konutlarda ve sosyal refah süreçlerinde artan belirsizlikler ve güvencesizlikler ile birlikte ele alınmasının önünü açmaktadır (Beck, 2000:211-215). Modern toplumlarda ortaya çıkan belirsizlikler ve güvencesizlikler bireylerin daha fazla sağlık ve mali krizlerle karşılaşması olasılığını artırdığından evsiz kalma olasılıklarını da aynı yönde arttırması beklenmektedir. Modern toplumlarda evsizlik riskine karşı hükümetlerin tutumu (sosyal devlet yaklaşımı) kök nedenleri çözmekten öte sonuçlarını hafifletme şeklindedir (Beck ve Chalmers, 1998: 28-32). Dolayısıyla bu sorun, önlenmesi için gereken yapısal bir sorun olmaktan çok yönetilmesi gereken bir soru niteliğine dönüşmüştür. Beck'in eleştirel yaklaşımı (Beck, 2006: 333-335) sosyal hayatta; acil durum barınakları ve geçici konut politikaları ile görülmektedir. Hükümetler bu ve benzeri politikalar ile sorunun kökünden çözümüne değil (örneğin yapısal ekonomik eşitsizliklerin giderilmesi) ortaya çıkan etkisinin yönetilmesine odaklanmaktadır. Aynı zamanda geleceğin belirsizliği bağlamında istikrarsızlaşan işgücü piyasası, ailelerin dağılması, sağlık sorunu vb. ani ve öngörülemeyen durumların ortaya çıkması daha fazla sosyal güvenlik programını gerekli kılmıştır.

Bahsedilen bu risk kategorilerine karşı sorgulanan sosyal politikalar; marjinalleşmiş grupların doğasını kabul ederek sadece bu grupların ihtiyaçlarına karşılık için bile daha subjektif geliştirilebilmektedir (Lyotard, 1984). Aynı zamanda bu yaklaşım, küresel çözümleri yerel seviyelere indirgemenin önünü açarken âdem-i merkezîyetçiliği ön plana çıkarmıştır. Diğer bir ifadeyle küresel, sosyal ve ekonomik bağlamlara uyarlanmak temel yaklaşımlardan biri haline gelmektedir (Faucoult, 1991: 87-89). Bunun yanında sorunlarının tek tip çözümlerini eleştiren postmodernist yaklaşım, esnek ve uyarlanabilir çözümleri de savunmaktadır (Harvey, 1989: 336-338). Bu yaklaşım sosyal politika sorunlarının çözüm sürecini tüm paydaşları dahil ederek katılımcı bir karar alma sürecini desteklemektedir. Bunun yanında sosyal devlet, sadece toplumsal refahı artırmak için hareket etmemekte aynı zamanda bireyin dayanıklılığını arttırmayı hedeflemektedir. Bu durum günümüz sürdürülebilir kalkınma politikalarının temeli açısından büyük önem taşımaktadır. Sistemsel baskıyı eleştirel yaklaşan postmodernizm; sosyal, kültürel ve ekonomik koşullara esnek ve duyarlı olacak şekilde tasarlanabilmekte, yerel düzeyde

yenilikçiliği ve katılımı teşvik etmekte ve yukarıdan aşağıya yaklaşımı dengelemektedir (Gunnel, 2011).

Bu kapsamda tarihsel gelişim süreci içerisinde sosyal devlet anlayışı modernizmin ve postmodernizmin karanlık yönünün dengelemede büyük rol oynamıştır. Günümüzde bu misyona daha fazla ihtiyaç vardır. Bu kapsamda yapılan risk toplumu tartışmaları; günümüz sosyal politikalarının gerekçesini, altyapısını ve ideolojik arka planını oluşturmaktadır. Bu özelliğin genellikle endüstriyel sosyal devlet anlayışını zayıflatan yönü ağır basmaktadır. Daha çok risklerin yönetimi ya da sonuçlarının hafifletilmesi şeklinde görülen bu rolün, risk toplumu özellikleri çerçevesinde yeniden dizayn edilmesi ve sosyal sorunların daha kapsamlı ve kökünden çözümünü esas alacak şekilde geliştirilmesi gerekmektedir.

Bu nedenle risk toplumu yaklaşımına bağlı olarak risk çözümlerinin sosyal güvenlik açısından insan kaynaklı ve küresel kaynaklı olarak sınıflandırılması çözümünün de yine bireysel ve küresel olması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu yaklaşım küresel çözümlerin yerleştirilmesi adına önemli avantajlar sunarken hem geleneksel (birey/bireylerin çabası) hem de modern çözümlerin (sosyal devlet politikalarının) ele alındığı bütüncül bir yaklaşımı gerekli kılmaktadır. Nitekim iklim krizine bağlı olarak yerinden edilmelerinin artması veya artma potansiyeli, savaş ve iç karışıklık vb. nedenlere bağlı olarak göçmenlik ve mültecilik sorununun artma potansiyeli, küresel ekonomik krizlere bağlı olarak yoksullaşma riskleri, salgın hastalıkların küresel bir nitelik taşıması, doğal afetlerin sonuçları itibarıyla insan kaynaklı olması vb. özellikler sosyal politika sorunlarının artma potansiyelini göstermektedir. Bunun yanında bireyselleşme eğilimleri, küresel etki, sosyal dışlanma riski ve marjinalleşme, ekonomik güvencesizlik, artan belirsizlikler günümüz sosyal politikalarının geliştirilmesi adına büyük önem taşımaktadır. Diğer bir ifade ile risk toplumu özellikleri çerçevesinde yapılacak olan bir değerlendirme, hem küresel sosyal politikaların yere indirgenmesinde hem de (birey ve sosyal devletin karşılıklı yer aldığı) bütüncül çözümlerin uygulanmasında önemli avantajlar sağlayacaktır.

2.2.Temel Tehlike Dinamikleri

Risk toplumlarında yoğunlaşan tehlike türlerini sosyal politikalar (sosyal güvenlik) açısından insan kaynaklı ve küresel kaynaklı olmaları bakımından şu şekilde sınıflandırmak mümkündür: İnsan kaynaklı beşerî tehlikeler, doğal kaynaklı tehlikeler (sel, dalga, dolu, fırtına, buz, lav, deprem, yıldırım vb.), biyolojik kaynaklı tehlikeler (yaşlılık, ölüm, hastalık, engellilik, analık, psikolojik vb.) ve sosyoekonomik kaynaklı tehlikeler (yoksulluk, fakirlik, açlık, işsizlik, enflasyon vb.). İnsan kaynaklı beşerî tehlikeler kendi arasında; insan iradesi ile başkasına zarar veren tehlikeler (hırsızlık, kundakçılık, yaralama, öldürme, baskın, savaş, isyan vb.) ve insan iradesi dışında kendisine ve başkasına zarar veren tehlikeler (hata, kusur, ihmal vb.) olmak üzere iki temel grupta toplamak mümkündür (Yazgan, 2011: 53-61). Aynı zamanda bahsedilen bu tehlikeler (Yazgan, 2011: 23-24), sosyal koruma ihtiyacını doğuran nedenleri oluştururlar. Ayrıca her birey ve toplum için söz konusu olduğundan evrensel bir özellik taşımaktadırlar. Ancak yaşanma olasılığı toplumların; demografik, sosyo-ekonomik, sosyolojik, jeolojik, jeopolitik, kültürel, gelişmişlik vb. özelliklere göre farklılaşabilmektedir. Bu kapsamda örneğin toplumun; yaşlı/genç nüfus oranı, nüfus artış hızı, ölüm oranları, cinsiyet dağılımı, milli gelir düzeyi, istihdam, enflasyon, yoksulluk oranları, örf, adet ve inançlar, kültürel yapı, dünyadaki konumu, deprem kuşağı, iklim krizinden etkilenme olasılığı, tehlikelerin kendisi veya sonuçları ile mücadele etme becerisi, sosyal devlet anlayışı vb. etkenler bu süreçte belirleyici rol oynamaktadır. Az gelişmiş toplumlardan gelişmiş toplumlara kadar karşılanması gereken bir

güvence ihtiyacını ortaya çıkaran bu tehlikelerin niteliği ve niceliği toplumdan topluma farklılık gösterebilmektedir. Tehlikeler insanlık tarihi kadar eskidir. Tüm toplum düzeylerinde var olmuştur. Bu durum tehlikelerin birçoğunun ortadan kaldırılmasının neredeyse imkânsız olmasına bağlıdır. Tehlikelerin bazılarının gerçekleşmesi kesin (yaşlılık gibi) iken bazıları olasılık dâhilindedir (deprem ve hava şartları gibi). Tehlikelerin sadece sonuçları ile değil kendisi ile de mücadele etmek gerekmektedir. Bu durum sosyal devlet anlayışı ile doğrudan bağlantılı bir durumu ifade etmektedir. Tehlikelerle mücadele hem geleneksel (birey/toplum) hem de modern (devlet) mücadeleleri önemli kılmaktadır. Mücadelelerin sürekliliği tehlikelerin oluşması ve zararlarının azaltılması sürecinde temel teşkil etmektedir.

Öte yandan ülkelerin küresel çapta sahip oldukları risk düzeyini ölçmeyi ve sıralamayı amaçlayan Risk Yönetim Endeksine (INFORM) göre tehlikelere yol açan riskler, toplum düzeyinde 0-10 arasında derecelendirilmektedir. Endekste 0-2 risk çok düşük iken 2-3,5 risk düşük, 3,5-5 risk orta, 5-6,5 risk yüksek ve 6,5-10 risk çok yüksek anlamına gelmektedir. Bu riskler tehlike ve zarar görme açısından doğal kaynaklı ve insan kaynaklı olarak ayrılmıştır. Doğal kaynaklı riskler; deprem, tsunami, sel/su baskını, tropikal kasırga ve kuraklık başlıkları açısından incelenirken insan kaynaklı riskler; çatışma yoğunluğu ve çatışma riski açısından incelenmektedir. Zarar görme sosyo-ekonomik gruplar için mahrumiyet, eşitsizlik ve yardım bağımlılığı şeklinde değerlendirilirken ortaya çıkan etki, yerinden edilme ve diğer şeklinde ele alınmaktadır. Risklerle başa çıkma kapasitesi ise kurumsal ve yapısal açıdan değerlendirilmektedir. Kurumsal açıdan riski azaltma, yönetim ve denetim fonksiyonunu ön plana çıkarken aynı zamanda yapısal anlamda; haberleşme, altyapı ve sağlık sistemine erişim konuları önem kazanmaktadır. Buna göre 2023 yılı için Türkiye 4,7 değer ile orta düzeyli risk kategorisinde değerlendirilmektedir. Ancak riskin gerçekleşme şiddeti *yüksek ve artan* kategorisindedir (INFORM, 2023).

Aynı şekilde Küresel Risk Endeksinde (GRI) önümüzdeki iki yıl için; yanlış bilgi ve dezenformasyon, şiddetli hava olayları, sosyal kutuplaşma, siber saldırılar, uluslararası askeri çarpışmalar, ekonomik olanakların azalması, enflasyon, zorunlu göç, ekonomik düşüşler ve kirlilik temel risk alanlarını oluştururken 10 yıl için yine sırasıyla; aşırı hava olayları, dünya sisteminde kritik dönüşüm, biyoçeşitlilik kaybı ve ekosistemin bozulması, doğal kaynakların azalması, yanlış bilgi ve dezenformasyon, yapay zekanın olumsuz sonuçları, zorunlu göç, siber saldırılar, sosyal kutuplaşma ve kirlilik temel risk kategorilerinde değerlendirilmektedir (World Economic Forum [WEF], 2024).

Belirtilen özellikler doğrultusunda tehlikelerin evsizlik sorununu doğrudan ya da dolaylı olarak etkileme potansiyeli bulunmaktadır. Çünkü evsizlik insan kaynaklı tehlikeler başta olmak üzere doğal kaynaklı, biyolojik kaynaklı ve sosyo-ekonomik kaynaklı tehlikelerin bir sonucu olarak gerçekleşebilmektedir. Bu durumdan en fazla düşük gelirli, yoksullar, azınlık grupları, engelliler, savaş ya da doğal afet mağdurları, bağımlılar vb. gruplar etkilenmektedir. Yaşanan tehlike gruplarına bağlı olarak farklı yaşam biçimlerini kapsayan evsizlik çoğunlukla; pansiyon ya da herhangi bir barınakta yaşama, mülteci olarak veya afet sonrası oluşan acil durum nedeniyle kamplarda yaşama, gecekondularda veya yetersiz konut yapılarında barınma, sokakta uyuma, yetimhanelerde veya hükümet destek merkezlerinde barınma, aileden aileye ya da arkadaşlardan arkadaşlara dönüşümlü yaşama vb. boyutlarda incelemektedir (Bektaş, 2014: 4-6; Homeless World Cup [HWC], 2024).

2.3.Evsizlik Sorunu, Tanım Karmaşası ve Boyutları

Evsizliği tanımlamak için kullanılan kelimelerin ne anlama geldiği ve neyi tanımlamak için kullanıldığı büyük önem taşımaktadır. Nitekim son yıllarda Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ve aktivistler, fiziksel bir adresi olmayan bireyleri tanımlamak için *unhoused* ve *houseless* kelimelerini kullanmalarına rağmen hükümet ve araştırma kurumları, evsiz veya konut güvensizliği yaşayan bireyleri tanımlamak için de *homeless* kavramını kullanmaya başlamışlardır (Kerman, 2022). Bu kapsamda İngilizcede *home* kavramı çoğunlukla *yuva* anlamında bir canlının yaşadığı yeri imgeleyen soyut bir kavram olarak kullanılırken *house* kavramı çoğunlukla konut/fiziki yapı anlamında (fiziki bir yapıyı karşı tarafa imgeleme amacı ile) bir canlının yaşadığı somut yapıyı tasvir eden bir kavram olarak kullanılmaktadır (Cambridge Dictionary, 2024; The Britannica Dictionary, 2024). Aynı şekilde *homeless* özellikle kaldırımlarda, çadırda, kamplarda, arabalarda veya karavanlarda barınaksız yaşayan insanları tarif etmek için kullanılırken *houseless*, çoğunlukla *ev* ve *yuva* arasındaki ayrımı ortaya koymak için kullanılmaktadır. Bu nedenle mutlak anlamda *houseless* tanımlanan bireyler *homeless* olmayabilmektedir. Nitekim *home* çoğunlukla içinde yaşadığımız kişisel topluluğu tanımlamak için ve sevdiklerimizi, evcil hayvanlarımızı, önemli ve duygusal anlam taşıyan değerli eşyalarımızı ve ritüellerimizi kapsarken *house* tüm bunların gerçekleştiği yapı olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda *homeless* kavramını *yuvasız*, barınacak hiçbir yeri yok ve sevdiklerinden uzak şekilde çevirmek mümkün iken *houseless* kavramını *konutsuz*, (sevdikleri yanında olsa bile) barınacak evi yok anlamında, *unhoused* kavramını ise konutsuzlaşmış/konutsuzlaştırılmış şeklinde çevirmek mümkündür. Diğer bir ifade ile evsizliği (*houseless*) deneyimleyen insanların kesinlikle bir *yuvaları* (*home*) vardır. Ancak *konutları* olmayabilir. Ya da bir *barınakları* (*house*) olabilir ama sevdiklerinden uzak *yuvaları* (*home*) olmayabilir (Kerman, 2022). Bu nedenle evsizlik sorununun çözümünün merkezinde kavramların doğru kullanımının önemli bir yeri vardır. Diğer bir ifade ile teknik olarak evsizlik sorununun çözümünde sadece *homeless* merkezinde bir yaklaşım değil *houseless* hatta *unhoused* kavramlarını da kapsayacak şekilde daha geniş bir yaklaşım gerekmektedir.

FEANTSA (Evsizlerle Çalışan Ulusal Örgütlerin Avrupa Federasyonu)'nın geliştirmiş olduğu tipolojiye göre (ETHOS-Avrupa Evsizlik ve Konut Dışlanması Tipolojisi) evsizlerde 6 temel kategori bulunmaktadır. Bunlar: Kamusal ve dış alanlarda yaşayanlar, acil barınma yerlerinde yaşayanlar, barınma merkezlerinde yaşayanlar, kurumlarda yaşayanlar, konut eksikliği nedeniyle geleneksel olmayan konutlarda yaşayanlar ve konut eksikliği nedeniyle aile ve arkadaşlarıyla birlikte geleneksel konutlarda geçici olarak yaşayanlar şeklindedir (FEANTSA, 2007). Benzer bir sınıflama IGH (Küresel Evsizlik Enstitüsü) tarafından yapılmıştır. IGH evsizliği; *asgari düzeyde yeterli barınma erişimi olmama* durumu şeklinde tanımlarken bu tanımları üç temel kategoride incelemektedir (IGH, 2024).

- 1. Kategori, barınma imkânı olmayan kişilerden oluşmaktadır ve şu alt kategorileri içermektedir: 1.A. Sokaklarda veya açık alanlarda uyuyan kişiler, 1.B. Kamuya açık çatılı alanlarda veya insan yerleşimlerine yönelik olmayan binalarda uyuyan kişiler, 1.C. Arabalarında, rikşalarında, açık balıkçı teknelerinde veya diğer ulaşım araçlarında uyuyan kişiler, 1.D. Genellikle bir tür geçici örtüyle sokakta düzenli bir noktada yaşayan bireyler veya aileler diğer bir ifade ile kaldırım sakinleridir.
- 2. Kategori, geçici konaklama yerlerinde yaşayan kişilerden oluşmaktadır ve şu alt kategorileri içermektedir: 2.A. Gece barınaklarında kalan kişiler, 2.B. Evsiz yurtlarında ve diğer geçici konaklama türlerinde yaşayan kişiler, 2.C. Aile içi şiddetten kaçmak ama

sığınma evlerinde yaşayan kadınlar ve çocuklar, 2.D. Sığınmacılar, mülteciler ve diğer göçmenler için kamplarda veya kabul merkezlerinde/geçici konaklama yerlerinde yaşayan kişilerdir.

- 3. Kategori, son derece ve yetersiz konaklama koşullarında yaşayan kişilerden oluşmaktadır ve şu alt kategorileri içermektedir. 3.A. Arkadaşlarıyla ve akrabalarıyla geçici olarak yaşayan kişiler, 3.B. Şiddet tehdidi altında yaşayan kişiler, 3.C. Ucuz otellerde, pansiyonlarda ve benzeri yerlerde yaşayan kişiler, 3.D. Geleneksel konutlarda ve gecekondularda yaşayan kişiler, 3.E. İnsan yaşamına uygun olmayan geleneksel konutlarda yaşayan kişiler, 3.F. Karavan ve çadırlarda yaşayan kişiler, 3.G. Aşırı kalabalık ortamlarda yaşayan kişiler, 3.H. Gecekondularda/gayri resmi yerleşim yerlerinde yaşayanlar da dahil olmak üzere geleneksel olmayan binalarda ve geçici yapılarda yaşayan kişilerdir.

Evsizliği ölçmek adına her ne kadar farklı ölçü birimleri geliştirilmiş olsa da kavramın; sokakta uyuma, kamusal alanlarda uyuma, acil durum barınaklarında barınma gibi farklı özellikleri kapsaması ölçmeyi zorlaştırmaktadır. Aynı şekilde ülkelerin evsizleri farklı kategorilerde değerlendirmeleri, farklı şekillerde tanımlamaları ve ölçmeleri, verilerin elde edilmesini ve karşılaştırılmasını zorlaştırmaktadır. Yine de bir hareket noktası olması açısından *temel barınma ihtiyacının karşılanamaması durumu*; yoksulluk, daha kötü fiziksel ve ruhsal sağlık ile daha kısa yaşam süreleri ile birlikte dikkate alınmaktadır. Bu kapsamda Homeless World Cup [HWC] (2024) raporuna göre; dünya genelinde 150 Milyon kişinin evsiz olduğu belirtilmektedir. Ancak gerçek rakamın çok daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Bu rakam dünya nüfusunun %2'sine denk gelmektedir. Avrupa'da sokakta yatan ve geçici konaklama yerlerinde yaşayan bireylerin sayısı son 10 yılda %70 artmıştır (Homeless World Cup [HWC], 2024). Örneğin Our World in Data (2023) verilerine göre evsizlik sorunu (100 bin kişi başına tek bir zaman diliminde evsiz olduğunu bildiren nüfus açısından) sokaklarda veya kamusal alanlarda yaşama dünyada genelinde ; Çekya (86), ABD (76), İzlanda (52) ve Almanya'da (46) yaygın iken geçici konaklama veya barınaklarda yaşama; Birleşik Krallık (410), Fransa (299), İrlanda (253), Almanya (213), Çekya (198) ve Yeni Zelanda'da (131) yaygın olduğu görülmektedir. İki farklı durum birlikte ele alındığında ise evsizliğin en fazla Portekiz (103) ve Kosta Rika'da (103) yaygın olduğu görülmektedir. Evsizliğin en az yaygın olduğu ülkelerin başında ise Japonya, Yunanistan, Finlandiya, Güney Kore ve Norveç gelmektedir. Türkiye'de ise sokaklarda veya kamusal alanlarda yaşayanlar için herhangi bir veri yok iken geçici konaklama veya barınakta kalanlar için 100 bin kişide 6 kişi olarak görülmektedir. (Our World in Data, 2023).

Başka bir araştırma olan Downtown Street Team (2024) araştırmasına göre ise Pakistan'da 8 Milyon, Bangladeş'te 5 Milyon, Afganistan'da 4,6 Milyon ve Nijerya'da 4,5 milyon evsiz bulunmaktadır. Yine aynı kaynağa göre Türkiye'de 70 bin evsiz bulunmaktadır (World Population Review, 2024). Bunun yanında ABD'de bir yıl içerisinde evsizliği deneyimleyen kişi oranı 2010 yılında %0,21 olarak belirtilmiş iken sonraki 10 yıllık süre zarfında bu oran düşme eğilimine girerek 2019 yılında %0,17 olarak gerçekleşmiştir. 2022 yılından sonra tekrar yükselme eğilimine giren bu oran 2023 yılı itibariyle %0,19 olarak gerçekleşmiştir. Bu şekilde belirlenen evsizlik oranları daha fazla insanı içermektedir (Herre, vd., 2024). Nitekim 2020 yılı itibariyle ABD'de 580.466 kişi evsiz olarak kaydedilmiştir. Bunlardan 406.326'sı birey iken 174.139'u çocuklu ailelerden oluşmaktadır. Özellikle ırk temelli azınlık gruplarında daha yüksek düzeyde evsizlik yaşanmaktadır. Afro-Amerikanlar nüfusun %13'ünü evsizlerin ise %40'undan fazlasını oluşturmaktadır. Bunun yanında Amerikan yerlileri, Alaska yerlileri, Yerli Hawaiiiler,

Pasifik Adalılar ve Hispaniklerde evsizlik oranları daha yüksek seyretmektedir (Downtown Street Team, 2024). Öte yandan küresel çapta evsizlik sorununa ve çözüm yöntemlerine ilişkin dikkat çeken başlıklar şu şekilde sıralanabilir:

- Evsizliğin temel nedenleri arasında; uygun fiyatlı konut eksikliği, işsizlik, yoksulluk, düşük ücretler, ruhsal sağlık ve ihtiyaç duyulan hizmetlerin eksikliği, madde bağımlılığı ve ihtiyaç duyulan hizmetlerin eksikliği, aile içi şiddet, travma sonrası stres bulunmaktadır (Project Homeless Connect [PHC], 2024). Örneğin 2023 yılında ABD’de yapılan bir araştırmaya göre evsizlik sorununun ortaya çıkmasında işsizlik %24 etkili iken alkol ve uyuşturucu kullanımı %11, boşanma ve ayrılma %9, el koyma/tahliye %8 ve diğer nedenler %8 etkili olmuştur. Yine aynı araştırmaya göre en büyük sistemsel nedeni, uygun fiyatlı konut eksikliği dolayısıyla konut edinme imkanının yetersizliği oluşturmaktadır. Aynı şekilde artan ekonomik eşitsizlik uygun programlara yetersiz yatırımlar, sistemsel ve yapısal ırkçılık önde gelen nedenlerdendir (Olivet, 2023).
- Küresel anlamda evsizlik, erkekler arasında daha fazla olma eğilimi gösterirken bu durum kimi zaman değişiklik göstermektedir. 2021 yılı itibariyle Birleşik Krallık’ta (%67) ve Yeni Zelanda’da (%52) kadınlarda evsizlik daha yaygın iken Kosta Rika’da (%88) ve Kolombiya’da (%90) erkeklerde evsizlik oranı daha yüksektir (Herre vd., 2024; Our World in Data, 2023)
- Ülkeler bazında verilerin belirsizliği ve veri elde etme yöntemlerinin güvenilir olmaması, küresel evsizlik oranlarının karşılaştırılmasını daha da karmaşık hale getirmiştir. Evsizleri saymanın son derece güç olması ve evsiz olmanın net/standart bir tanımının olmaması, hükümetlerin sorunu genelde küçümsemesi ve birçok evsiz durumu ifade etmekten çekinmesi evsiz sayılarının tespitinde yaşanan başlıca sorunlardır. Küresel çapta evsizliğin nedenleri iç içe geçmiştir ve bu nedenler çoğunlukla *domino etkisi* yaratmaktadır. Kadınlar arasında evsizliğin en önemli nedenlerinden birini aile içi şiddet oluşturmaktadır. Ayrımcılığın ve dışlanmanın yaygın olduğu toplumlarda (özellikle ırk ayrımcılığı) evsizlik daha yaygın görülmektedir. Kira ödeyememek ya da uygun fiyatlı konut sıkıntısı çekmek evsizliğin en önemli nedenlerinden biridir. Evsizlik oranlarının yükselmesinin suç oranlarını artırma (mağduriyet yaşama ya da yaşatma) potansiyeli vardır (Batterham vd., 2021, s. 15-16; PHC, 2024).
- Evsizlik sorunun önemli boyutlara ulaştığı İngiltere/Cambridge’de minimum modüler evler ve diğer nakliye konteynırları temel çözüm politikaları arasındadır (Henry, 2021).
- Aynı şekilde evsiz insanlara yönelik eğitim programlarının fonlanması amacıyla hareket eden sosyal girişim projeleri, evsiz sorununun çözümünde önemli bir yere sahiptir. Bu kapsamda örneğin İngiltere’de faaliyet gösteren Scwab Sosyal Girişimcilik Vakfı 190 ülkede 662 milyondan fazla insanın hayatını değiştirmiştir. Bu süreçte kullanılan etkin yöntemlerden birisi ise oluşturulan internet sitesi üzerinden *bağış toplama* girişimidir (Masterson, 2021).
- Evsizlik sorunuyla mücadele konusunda etkin kullanılan yöntemlerden biri de *doğrudan parasal yardımların* yapılmasıdır. Örneğin Kanada’da yapılan bir araştırmada 50 evsiz kişiye tek seferde 5000 dolardan fazla para ödenirken (deney grubu), 65 evsize hiçbir ödeme yapılmamıştır (kontrol grubu). Sonuç olarak nakit para alan grupta evsiz geçirilen gün sayısı %77’den %49’a düşerken yardım edilmeyen grupta evsiz geçirilen gün sayısı %64’ten %78’e yükselmiştir (Marchant, 2020).
- Evsizlik sorunuyla mücadele yöntemlerinden bir diğerini *önleyici yaklaşım politikaları* oluşturmaktadır. Örneğin İskoçya’da insanların evlerini kaybetmesine neden olan

sorunlar *kaynakta* çözümlenmeye çalışılmaktadır. Bu kapsamda yapılan bir araştırmaya göre evsiz insanların ve evsiz kalma riski taşıyan insanların genel nüfusa oranla 3 kat daha fazla acil servislere gitme ve hastanelerde bulunma eğiliminin olduğu ortaya koyulmuştur. Aynı şekilde ruh sağlığı tedavilerine ihtiyaç 20 kat, uyuşturucu tedavisi hizmetlerine ihtiyaç ise 132 kat daha fazla artmaktadır. Bu nedenle sağlık sorunlarıyla mücadeleden önce *bir ev bulma stratejisinin* uygulanması etkili olmuştur. Benzer stratejiler Finlandiya’da da uygulanmaktadır. Buna göre: Kamu kuruluşlarının konut profesyonelleri ile işbirliği halinde bulunmaları, sorunun daha erken teşhis edilmesi ve bu kapsamda kişilerin konut durumlarının yakından takip edilmesi, yerel konseylerin 12 ay boyunca uygun konaklama hizmeti sunmasının sağlanması vb. politikalar öncelikli hale getirilmiştir (Broom, 2021).

- Öte yandan Türkiye’de belirsiz istatistiksel verilerle birlikte (Organisation for Economic Co-Operation and Development [OECD], 2024: 17) evsizliğe neden olan faktörler arasında; enflasyon, işsizlik, sınırlı konut, güvenli olmayan ev hayatı, akıl hastalığı, bağımlılık, göç ve belgesiz vatandaş statüsünün varlığı bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye’de (Decker, 2020):
 - Evsizlerin toplam sayısı bilinmemektedir. Bu durum evsizlerin önemli bir sorun olarak görülmemesinden, evsizler için ayrılan kaynakların yetersizliğinden ve evsiz bir vatandaşın kayıt yaptırması için gerekli olan evrakları zamanında teslim edememesinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla toplam evsiz sayısının tahmin edilenden çok daha fazla (150 bin düzeyinde) olduğu düşünülmektedir.
 - Özellikle yaşanan *ekonomik durgunluk ve işsizlik* oranlarının yüksek seyretmesi Türkiye’de evsizlik sorununun temel nedenleri arasında görülmektedir.
 - Evsizler çoğunlukla kalabalık kentlerde bulunmaktadır. İstanbul evsizlik sorunu için önemli bir potansiyel taşımaktadır. Aynı şekilde yaşanan suç ve çatışma olayları evsizler için en önemli sorun alanlarıdır.
 - Türkiye’de yaşanan sert hava koşulları ve doğal afetler, evsizlik potansiyeli için diğer önemli nedenler arasında gösterilmektedir. Mülk kaybına, bedensel zarara hatta ölüme yol açabilen doğal afetlere karşı yetersiz önlemler ve afetlerin gerçekleşmesi durumunda yaşanan aksaklıklar en temel sorun alanlarını oluşturmaktadır.
 - Evsizlik sorununun önlenmesinde ve evsizlerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasında yürütülen politikalar yetersizdir.
- Bu kapsamda örneğin 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan depremler ile Birleşmiş Milletler [BM] uzmanları, Türkiye’de yaklaşık 1,5 milyon kişinin evsiz kaldığı uyarısında bulunmuştur (American Red Cross, 2024; UN Türkiye, 2023). Bunun yanında Türkiye’de (Akyıldız, 2018: 73-75; Reddit, 2019; Yüksel, 2023: 3-6):
 - Evsizlerin büyük çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır (%95). Bunun en önemli nedenini; erkeklere yönelik sığınma evlerinin olmaması ve kadın yakınları tarafından erkeklerin misafir edil(e)memesi oluşturmaktadır.
 - Toplamda tahmin edilen düzeyde evsiz birey yoktur. Bunun temel nedenini aile bağları ve dostluk/arkadaşlık ilişkilerinin halen güçlü olması oluşturmaktadır. Örneğin Türkiye’de aileler çocuklarının iyi bir iş bulana kadar kendileriyle yaşamalarına izin vermektedir. Hatta sonrasında bile kendileriyle birlikte kalmalarına izin vermeleri durumu bunun en temel göstergelerinden birisidir.

Aynı şekilde evsiz kalabilecek kadar fakir olan bireyler akrabalarından veya hükümetten çok rahat yardım alabilmektedir.

- Büyük şehirlerde yaşanan gettolaşma evsizlik sorunu önleyen en önemli oluşumlar olarak görülmektedir. Özellikle hükümetin bu tür yapıları yıkmaması zamanla bu yapıların yasal hale gelmesi (imar affı) evsizliği önleyen temel argümanlardandır.
- Türkiye'de faaliyet gösteren travma sonrası stres bozukluğu veya diğer psikiyatrik hastalıkların tedavi edilebileceği ruh ve sinir hastalıkları hastanelerinin varlığı evsizlik sorununun önlenmesinde bir diğer etki olarak görülmektedir.
- Aynı şekilde Türkiye'de evsizlere yönelik; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın, İçişleri Bakanlığı'nın, Büyükşehir Belediyelerinin vb. kurumların evsizlere yönelik önemli girişimleri, projeleri ve stratejileri bulunmaktadır.

3.BİR RİSK TOPLUMU OLARAK TÜRKİYE VE SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇÖZÜM PRATİKLERİ

Evsizlik sorununu risk toplumu yaklaşımından hareketle geleneksel yaklaşımlardan (endüstri toplumlarında sosyal devlet anlayışından) öte postmodern yaklaşımlar (risk toplumlarında sosyal devlet anlayışı) çerçevesinde ele almak daha kesin ve köklü çözümlerin geliştirilmesi adına büyük önem taşımaktadır. Bu yaklaşım; küreselden yerele sosyal politikaların uygulamasının, daha marjinal gruplara yönelik spesifik politikaların uygulanmasının, yerel yönetimlerin ve diğer paydaşların daha aktif katılımının, bireysel çabaların da olması gereğinin önemini ön plana çıkarmaktadır. Bu nedenle gerek Beck gerek Giddens risk sınıflandırmalarından hareketle sosyal güvenliğe yol açan temel tehlike dinamiklerinin yeniden değerlendirilmesi sosyal politikaların daha kapsamlı ve daha köklü olmasının önünü açacaktır. Ayrıca bu yaklaşım, sosyal güvenlik sorumluluğunun sadece sosyal devlete yüklemek yerine, bireysel çabaları da önemli hale getirdiği için hem geleneksel de hem modern sosyal güvenlik yaklaşımlarının uygulandığı bütüncül bir çerçevenin önemini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla potansiyel risk alanlarının her geçen gün daha da yaygınlaştığı Türkiye'de köklü çözümlerin üretilmesi sürecinde söz konusu yaklaşımın daha etkili olacağı düşünülmektedir. Nitekim Türkiye sahip olduğu; coğrafi, jeolojik, siyasi, sosyal, ekonomik ve demografik özellikleri ile birçok sorun potansiyelini bünyesinde barındırmaktadır. Potansiyel riskler ve tehlikelerin gerçekleşme olasılıklarının yoğunluğu, evsizlik başta olmak üzere birçok sosyal politika problemine kaynaklık etmektedir.

3.1.Evsizlik Sorunu Açısından Temel Tehlikeli Potansiyelleri

3.1.1.İnsan Kaynaklı Beşerî Tehlikeler

İradeye bağlı tehlikeler açısından; boşanma, ev içi şiddet, geniş aile yapısının bozulma eğilimi ve bağımlılık oranları belirleyici bir etkiye sahip iken hata, kusur, ihmal dahilinde irade dışı tehlikeler arasında özellikle kazalara/iş kazalarına bağlı engellilik ve ölüm olayları kişinin kendisini ve/veya ailesini evsizlik riski ile karşı karşıya getirmektedir. Nitekim 2001 yılında 91.994 (%1,41) olan boşanma sayısı yıllar içerisinde yükselerek 2022 yılında 182.437'ye (%2,15) yükselmiştir. Evlenen sayısı 2001 yılında 544.322 iken bu rakam 2008 yılında 641.973 (%9) ve 2023 yılında 565.435 (6,63) olarak gerçekleşmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2024). Diğer bir ifade ile Türkiye'de boşanma oranları artma eğilimi gösterirken evlenme oranları azalma eğilimi göstermektedir. Bunun yanında ev içi şiddet olayları özellikle kadına şiddet olayları önemli bir problem alanı olmaya devam etmektedir. Nitekim 2007-2021 yılları

arası ev içi şiddet acil yardım hattı bildirimlerinin %79,80'i kadına şiddet olaylarından oluşmaktadır (Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu [TKDF], 2023). Geniş aile yapısının bozulma eğilimi de yine evsizlik sorununa zemin hazırlayan bir diğer etkidir. Nitekim Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2021 verilerine göre 65 yaş ve üzeri olan bireylerin kendine bakamayacak duruma geldikleri zaman %34'ü oğullarının yanında, %12'si kızlarının yanında kalmak istemektedir (TÜİK, 2023).

Öte yandan Türkiye tütün, alkol, ilaç ve madde kullanımı ve bu kapsamda oluşabilecek bağımlılıklar açısından önemli oranda riskler taşımaktadır (T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü [EGM], 2018: 13). Buna göre 2021 yılında Türkiye genelinde uyuşturucu suçlarından dolayı polis tarafından 264.202 şüpheliye işlem yapılmıştır. Bu şüphelilerden 43.452 kişiye anket uygulanmış ve bu kişilerin %64'ünün hayatının herhangi bir döneminde en az bir kez uyuşturucu madde denediği saptanmıştır (T.C. İçişleri Bakanlığı EGM, 2022). Aynı şekilde Türkiye'de gençlerin büyük çoğunluğu bağımlılık riski taşımaktadır (YEŞİLAY, 2024). 2022 yılı için 15+ yaş üzeri tütün mamulleri kullanımı (her gün kullanım) artmaktadır. 2014 yılında %49,8 olan bu oran 2022 yılı itibariyle %59,2'ye yükselmiştir. Aynı şekilde tütün mamulleri kullanma 2014 yılına kıyasla erkeklerde kısmen sabit kalma eğiliminde iken kadınlarda yükselmektedir (%13,12-%15,5) (TÜİK, 2024).

Hata, kusur, ihmal dahilinde irade dışı tehlikeler arasında ise özellikle kazalara/iş kazalarına bağlı sonuçlar belirleyici rol oynamaktadır. Bu kapsamda örneğin 2021 yılında iş kazası geçiren sigortalı sayısı %11,4 iken bu kazaların %27,7'si ölüm ile sonuçlanmıştır. Nitekim 2021 yılında Türkiye'de 511.084 iş kazası gerçekleşmiştir. Yaşanan kazaların %11,4'ü inşaat sektöründe yaşanmıştır. Bu oran AB ortalamasının çok üstünde seyretmektedir. Dolayısıyla yaşanan kazalar, engelli kalma olasılığını da artırmaktadır (Sosyal Güvenlik Kurumu [SGK], 2022). Bahsedilen grubu dezavantajlı konuma düşüren bu tür olaylar, evsizlik riskinin başka bir boyutunu oluşturmaktadır.

3.1.2.Doğal Kaynaklı Tehlikeler

AFAD verilerine göre Türkiye'nin coğrafya itibariyle en etkin deprem kuşaklarından biri olan Akdeniz-Alp-Himalaya kuşağında yer alması deprem risklerini her zaman öncelikli hale getirmiştir. Aynı şekilde Türkiye'nin iklim krizinden öncelikli etkilenen Akdeniz Havzasında yer alması ve Akdeniz Havzasının küresel ısınmadan 1,5 kat daha fazla ısınması özellikle iklimik afetleri tetiklemektedir. Bu bölgede yaşanan 2 °C'lik bir sıcaklık artışının beklenmeyen hava olayları, sıcak hava dalgaları, kuraklık, orman yangını sayılarında ve etkilerinde artışlar, biyolojik çeşitlilik kayıpları, turizm gelirlerinde azalmalar, tarımsal verim kayıpları vb. sorunları tetikleme potansiyeli her geçen gün artmaktadır. Buna göre Türkiye; jeolojik, meteorolojik ve topoğrafik yapısıyla sıklıkla doğa kaynaklı afetlere maruz kalan bir coğrafyada bulunmaktadır. Bulunduğu coğrafi konumu nedeniyle sıklıkla başta depremler olmak üzere heyelan, su baskını, kaya düşmesi, çığ vb. afetlerle karşılaşmaktadır. AFAD verilerine göre; 2020 yılında büyüklüğü 4.0'ın üstünde depremler %35,47 iken fırtına, dolu, aşırı kış koşulları vb. %29,83; sel/su baskını %19,56; heyelan %11,82; kaya düşmesi %1,88; çığ %1,22; obruk %0,22 olarak gerçekleşmiştir. 2022 yılında büyüklüğü 4.0'ın üstünde depremler %91,61 iken heyelan %3,74; sel/su baskını %1,96; fırtına, dolu, aşırı kış koşulları vb. %1,96; kaya düşmesi %0,60; çığ %0,08 olarak gerçekleşmiştir. 2023 yılında sel/su baskını %39 iken orman yangını %32; büyüklüğü 4.0'ın üstünde depremler %16; heyelan %11; çığ ve aşırı kar yağışı %2 olarak gerçekleşmiştir (T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD], 2024).

3.1.3. Biyolojik Kaynaklı Tehlikeler

TÜİK verilerine göre 2023 yılı sonu itibariyle Türkiye'nin nüfusu 85.272.377'dir. Genç nüfus (15-24 yaş) oranı %15,1'dir. Bu oranın 2030 yılında %14, 2040 yılında %13,4 2060 yılında %11,8 ve 2080 yılında %11,1 olması beklenmektedir. 65 yaş ve üzeri nüfus 2018 yılında %8,8 iken 2023 yılında %10,2 olmuştur. Bu oranın 2040 yılında %16,3 ve 2080 yılında %25,6 olması beklenmektedir. Aynı şekilde 2018 yılında %23,4 olan 0-14 yaş çocuk nüfusu oranı 2023 yılında %21,4'e yükselmiştir. Bu oranın 2040 yılında %19,3 2080 yılında ise %15,7 olması beklenmektedir (TÜİK, 2024). Bu demografik veriler Türkiye'de nüfusun yaşlandığını göstermektedir. Bu durum halen önemli bir potansiyel taşıyan genç nüfusa yönelik stratejilerin önemini ortaya koyarken diğer yandan özellikle evsizlik sorunu yaşama potansiyeli yüksek olan yaşlılara yönelik stratejilerin geliştirilmesi gereğini ortaya koymaktadır.

Aynı şekilde biyolojik tehlikeler kapsamında Nüfus ve Konut Araştırmasına göre Türkiye'de en az bir engeli olan nüfus oranı %6,9 dur. Engellilik erkeklerde %5,9 iken kadınlarda %7,9 dur. Aynı şekilde Türkiye'de en fazla süregelen hastalıklara bağlı engellilik yaygın iken bunu zihinsel ve ortopedik engellilikler takip etmektedir (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021).

3.1.4. Sosyoekonomik Kaynaklı Tehlikeler

TÜİK verilerine göre Haziran 2022 döneminde %78,62 olan TÜFE (Tüketici Fiyat Endeksi) oranı Haziran 2023 döneminde %38,21 gerilerken bu oran Mayıs 2024 döneminde %75,45 ve Haziran 2024 döneminde %71,60 olarak gerçekleşmiştir. Ana harcama gruplarına göre yıllık değişim sağlıkta %78,51 lokanta ve otellerde %90,67 konutta %94,72 ve eğitimde %107,11 olarak gerçekleşmiştir. Haziran 2024 döneminde aylık TÜFE artışlarında konut %3,79 ile ilk sıradadır (TÜİK, 2024). Ağustos 2024 dönemi itibariyle 12 aylık enflasyon ortalaması baz alınarak belirlenen kira artış oranı %65,93 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde özellikle kira artış oranlarındaki %25 sınırının kaldırılması önemli bir etki oluşturmuştur (TÜİK, 2024). Ayrıca Türk-İş Mayıs 2024 dönemi itibariyle açlık sınırını 18.978,77 olarak hesaplarken yoksulluk sınırını 61.820,10 olarak hesaplamıştır (TÜRK-İŞ, 2024). Mevsim etkisinden arındırılmış işsizlik oranı Mayıs 2022 döneminde %11,1 iken bu oran Mart 2023 döneminde %10 olarak gerçekleşmiştir. Aynı oran Mart 2024 %8,6 olarak gerçekleşmiştir. Kadınlarda işsizlik %12 iken erkeklerde %6,8'dir. Genç işsizliği ise Mart 2024 döneminde %15,1'dir. Bu oran kadınlarda %21,2 iken erkeklerde %11,2'dir (TÜİK, 2024). 2022 PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı) verilerine göre Türkiye; matematik, sorun çözme, okuma ve fen bilgisi alanlarında OECD ortalamalarının altındadır (MEB, 2023). Aynı şekilde gelir dağılımında en düşük geliri olan %20'lik grubun milli gelirden aldığı pay 2022 yılı için %5,9 iken en yüksek gelir grubunun aldığı pay %49,8 olarak gerçekleşmiştir. Diğer bir ifade ile en düşük gelir grubu ile en yüksek gelir grubu arasındaki fark yaklaşık 8,44 kattır. 2013 yılında bu fark 7,40 kat iken sonraki yıllar yaşanan dalgalanmalar (TÜİK, 2024) ile beraber gelir dağılımı eşitsizliklerin halen önemli bir problem olduğu görülmektedir.

Öte yandan Türkiye, dünyada en fazla sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülkelerin başında gelmektedir. Yaklaşık 3,2 milyon Suriyeli mültecinin yanı sıra 220 bin düzeyinde diğer uyruklardan kişilere ev sahipliği yapmaktadır. Bu nüfusun %73,9'u kadın ve çocuklardan oluşmaktadır. Genç nüfus oranı %18,5 düzeyindedir. En fazla mülteci nüfusu Temmuz 2024 itibariyle İstanbul (530.272), Gaziantep (430.188), Şanlıurfa (272.919), Hatay'da (255.732) ve Adana'da (218.396) bulunmaktadır. Yerel nüfusa oranı açısından en yoğun il Kilis (%30,9) iken bunu Gaziantep (%16,6) takip etmektedir (Mülteciler Derneği, 2024; United Nations High Commissioner for Refugees [UNHCR], 2024).

Bunun yanında CISCO 2021 Dijital Hazırlık Endeksine göre Türkiye; güvenli içme suyu konusunda sorun yaşayan ve su fakiri olma yolunda ilerleyen bir ülkedir. Bütçeden Araştırma ve Geliştirmeye (Ar-Ge) ayrılan pay OECD ortalamasının çok gerisinde olup hukukun üstünlüğü konusu temel sorun alanlarını oluşturmaktadır. İş yapma kolaylığı endeksi, lojistik performans ve elektriğe ulaşım verileri AB ve OECD ortalamalarının gerisinde bir görünüm arz etmektedir (San Francisco Digital Readness Index [CISCO], 2021). Bu kapsamda bahsedilen veriler evsizlik sorununu tetikleyen ve bu sorunun büyümesine yol açan temel nedenleri ortaya koymaktadır.

Buraya kadar yapılan açıklamalara bağlı olarak Türkiye’de evsizliğe yol açan temel tehlike dinamiklerini şu şekilde gruplandırmak mümkündür:

- *İnsan Kaynaklı Beşerî Tehlikeler*
 - *İradi Tehlikeler*: Boşanma olaylarının yükselmesi, ev içi şiddet eğiliminin artması, geniş aile yapısının bozulma eğilimi, madde bağımlılığının artma eğilimi vb.
 - *İrade Dışı Tehlikeler*: Kazaların/İş kazalarının yüksek oranda seyretmesi ve yol açtığı dezavantajlılık vb.
- *Doğal Kaynaklı Tehlikeler*: Akdeniz-Alp-Himalaya deprem kuşağında bulunma, Akdeniz havzasında yer alma dolayısıyla iklim krizinden öncelikli etkilenen ülkelerden olması buna bağlı olarak artan; fırtına, sel/su baskını, orman yangınları, çığ, heyelan vb. afetler.
- *Biyolojik Kaynaklı Tehlikeler*: Demografik verilere bağlı olarak nüfusun yaşlanması bunun yanında genç nüfusun halen önemli bir potansiyel taşıması.
- *Sosyoekonomik Kaynaklı Tehlikeler*: Enflasyon oranlarının yüksek seyretmesi özellikle konut ve kira enflasyonu, açlık ve yoksulluk sınırının önemini koruması, işsizlik oranının önemli düzeyde seyretmesi, eğitim sisteminde yaşanan aksaklıklar, gelir dağılımında yaşanan adaletsizlik, mülteci ve sığınmacı nüfusunun oransal artışı (özellikle İstanbul, Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay, Adana illeri), işsizliğe yol açan doğrudan ya da dolaylı etkenler (iş yapma kolaylığı, lojistik, elektrik gibi konular) vb.

3.2.Evsizlik Sorununun Çözüm Pratiği: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

Uluslararası mevzuat açısından konut hakkının iki temel gerekçesini Birleşmiş Milletler Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi (BMİHEB) (madde 25) ile Ekonomik, Sosyal, Kültürel Uluslararası Haklar Sözleşmesi (11. Madde) oluşturmaktadır. Bu iki düzenlemeye göre; *herkes yeterli beslenme, giyim, konut da dâhil olmak üzere kendisi ve ailesi için yeterli bir yaşam düzeyine sahip olma ve yaşam koşullarını sürekli geliştirme* hakkına sahiptir. Aynı şekilde ulusal mevzuatta konut hakkı, 1982 Anayasası’nın 17., 56. ve 57. Maddelerinde düzenlenmiş ve *bireylerin sağlıklı bir çevrede yaşama ve barınma hakları* koruma altına alınmıştır. Bu kapsamda; herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir (17. Madde). Aynı şekilde herkesin sağlıklı ve dengeli çevrede yaşama hakkı vardır (56. Madde). Ayrıca konut hakkı başlığı altında devlet; şehirleri, özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alacak ve bu kapsamda toplu konut teşebbüslerini destekleyecektir (madde 57).

Barınma hakkı küresel bir hak olarak ele alındığında temelde *kozmpolitizm* kavramı çerçevesinde anlam kazanmaktadır. Kozmpolitizm Sokrates’in kendisini kozmoslu olarak tanıtmaya kadar dayandırılmaktadır. Kozmpolitizmde *kosmos* evreni tanımlarken *politie* vatandaş tanımlamaktadır. Diğer bir ifade ile kozmpolitizmde haklar küreseldir. Çünkü birey temel haklara zaten dünya vatandaşı olmasından dolayı sahiptir. 18. yy.’ın sonlarında Kant ile bu terim, ulusal vatandaşlığın ötesinde dünya vatandaşlığını tanımlayan bir anlam kazanmış ve yeni

bir insan tasavvurunun önünü açmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında geliştirilen uluslararası insan hakları hukukunda bu yaklaşım yükseltilmiştir. Aynı şekilde dünya vatandaşlığı, özellikle ticaretin artması (günümüzde küreselleşme, iletişim teknolojileri ve sosyal medya) ile dünya düzleminde gerçekleştirilmek istenen bir *ütopyacı* beklenti çerçevesinde şekillenmektedir. Ayrıca bu durum her şeyden önce insanın sadece insan olmasının bir sonucu olarak belirli haklara sahip olacağı yeni bir dünya hukuk düzeninin ve kamusal alanın yaratılması anlamında da açıklanmaktadır. Dolayısıyla *kozmpolitizm* bir milletin ya da etnik grubun üyesi olduğu için değil yalnızca *insan* olduğu için sahip olunan küresel hakları tanımlamaktadır (Benhabib, 2017: 22-29).

Bu kapsamda özellikle 21.yy'ın ilk çeyreğinde küresel hakların korunmasında ve yeni hakların elde edilmesinde bir kılavuz özelliği taşıyan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) önemli bir yere sahiptir. SKH'ler; 1992 Rio Dünya Zirvesi, 2000 New York Milenyum Zirvesi, 2002 Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi, 2012 Rio+ 20 Zirvesi, 2013 Açık Çalışma Grubunun oluşturulması ve ardından 2015 yılında sürdürülebilir kalkınma için 2030 Gündem'inde 191 ülkenin katılımı ile kabul edilmiştir. SKH'ler 1.Yoksulluğa son, 2.Açlığa son, 3.Sağlık ve kaliteli yaşam, 4.Nitelikli eğitim, 5.Toplumsal cinsiyet eşitliği, 6.Temiz su ve sanitasyon, 7.Erişilebilir ve temiz enerji, 8.İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme, 9.Sanayi, yenilikçilik ve altyapı, 10.Eşitsizliklerin azaltılması, 11.Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar, 12.Sorumlu üretim ve tüketim, 13.İklim eylemi, 14.Sudaki yaşam, 15.Karasal yaşam, 16.Bariş, adalet ve güçlü kurumlar, 17.Amaçlar için ortaklıklar olmak üzere 17 temel başlıktan oluşmaktadır (United Nations [UN] Türkiye, 2024).

SKH'ler evsizlik sorunu ile doğrudan veya dolaylı olarak bağlantılı olup mücadele stratejilerinde önemli ipuçları sunmaktadır. Nitekim evsizlik sorunun önlenmesi ve çözümlenmesi açısından 1.Yoksulluğa son stratejisi, yoksulluğun tüm biçimlerini her yerde sona erdirmek amacı ile tanımlanırken 2.Açlığa son stratejisi, açlığı bitirmek, gıda güvenliğine ve iyi beslenmeye ulaşmak ve sürdürülebilir tarımı desteklemek amacı ile tanımlanmaktadır. 3.Sağlık ve kaliteli yaşam stratejisi, sağlıklı ve kaliteli yaşamın her yaşta güvence altına alınmasını esas alırken 4.Nitelikli eğitim stratejisi, kapsayıcı ve hakkaniyete dayanan nitelikli eğitimi sağlamak ve herkes için yaşam boyu öğrenme fırsatlarının teşvik edilmesini esas almaktadır. 5.Toplumsal cinsiyet eşitliği stratejisi, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve tüm kadınlar ile kız çocuklarının güçlendirilmesini esas alırken 6.Temiz su ve sanitasyon stratejisi, herkes için erişilebilir su ve atık su hizmetlerini ve sürdürülebilir su yönetiminin güvence altına alınmasını esas almaktadır. Aynı şekilde 6.Temiz su ve sanitasyon, herkes için erişilebilir su ve atık su hizmetlerini ve sürdürülebilir su yönetiminin güvence altına alınmasını kapsarken 7.Erişilebilir ve temiz enerji stratejisi herkes için karşılanabilir, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerjiye erişimin sağlanmasını, 8.İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme stratejisi istikrarlı, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi, tam ve üretken istihdamı ve herkes için insana yakışır işlerin desteklenmesini ve 9.Sanayi, yenilikçilik ve altyapı stratejisi dayanıklı altyapılar tesis etmek, kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşmenin desteklenmesi ve yenilikçiliğin güçlendirilmesini kapsamaktadır. Bunun yanında 10.Eşitsizliklerin azaltılması stratejisi ülkeler içinde ve arasında eşitsizliklerin azaltılmasını 11.Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar stratejisi şehirlerin ve insan yerleşimlerinin kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir kılınmasını, 12.Sorumlu üretim ve tüketim stratejisi sürdürülebilir üretim ve tüketim kalıplarının sağlanmasını, 13.İklim eylemi stratejisi iklim değişikliği ve etkileri ile mücadele için acilen eyleme geçilmesini esas almaktadır. Her ne kadar 14. ve 15. stratejiler doğrudan evsizlik sorunun çözümü ile bağdaştırılamasa da 16.Bariş, adalet ve güçlü kurumlar stratejisi,

sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve kapsayıcı toplumların tesis edilmesi, herkes için adalet erişiminin sağlanması ve her düzeyde etkili, hesap verilebilir ve kapsayıcı kurumların oluşturulmasını ve 17.Amaçlar için ortaklıklar stratejisi uygulama araçlarının güçlendirilmesi ve sürdürülebilir kalkınma için küresel ortaklığın canlandırılmasını esas almaktadır (International Labour Organization [ILO], 2023; UN Türkiye, 2024).

Bu kapsamda SKH'ler evsizlik sorununun çözümünde her aşamada büyük önem taşımakta, bütün hedefler ya doğrudan ya da dolaylı olarak önemli rol oynayacak bir potansiyel sunmaktadır. Yoğunlaşılması gereken konuları temelde *önleyici yaklaşım stratejileri* ve *çözümleyici yaklaşım stratejileri* olarak gruplandırmak mümkündür. *Önleyici yaklaşım*, çoğunlukla evsizlik sorununun ortaya çıkmasından önceki süreçte uygulanması gereken stratejileri ifade ederken *çözümleyici yaklaşım*, evsiz kalmış bireylerin asgari yaşam koşulları başta olmak üzere diğer tüm haklardan normal bir vatandaş gibi faydalanabilmesini esas almaktadır. 16. ve 17. hedefler evsizlik sorunu ile mücadele sürecinin her aşamasında *kurumsal hareket noktasını* oluştururken diğer hedefleri şu şekilde sınıflandırmak mümkündür (Tablo 1).

Tablo 1. Evsizlik Sorununa Karşı SKH'ler Kapsamında Uygulanabilecek Stratejiler

16. Barışçıl, kapsayıcı toplumlar, herkes için adalet vizyonu ile hareket eden ve her düzeyde etkili, hesap verilebilir, kapsayıcı kurumların varlığı ve	
17. Uygulama araçlarının güçlendirilmesi ve sürdürülebilir kalkınma için; kaynak seferberliği başta olmak üzere yatırımların artırılması, kurumlar arası bilgi paylaşımı ve iş birliğinin canlandırılması, güvenli verilerin elde edilmesi ve analizi hedefleri esas olmak üzere	
Önleyici Yaklaşım Stratejileri	Çözümleyici Yaklaşım Stratejileri
1.Yoksulluğun sona erdirilmesi, sosyal koruma sistemi kapsamının genişletilmesi, 4. Nitelikli eğitim politikaları (ayrımcılıkla mücadele ve fırsat eşitliğinin sağlanması), ücretsiz eğitim ve yeterli düzeyde ve kalifiye de eğitimcinin bulunması, 8. İş yaratma, istihdam, adil ücret ve mesleki eğitim politikaları, 9. Dayanıklı alt yapıların inşa edilmesi (özellikle oluşabilecek mağduriyetlerin önlenmesi amacıyla), 10. Mali ve sosyal eşitsizliklerin azaltılması, 10. İyi yönetilen göç politikaları, 11. Güvenli ve erişilebilir konut politikaları, doğal afetlerin olumsuz etkilerinin en aza indirgenmesi, 12. Sürdürülebilir yaşam politikaları, 13. İklim değişikliğine yönelik politikaların güçlendirilmesi vb. politikaların etkili olması beklenmektedir.	2. Güvenli ve besleyici gıdaya erişimin sağlanması, 3. Yetersiz beslenmeye bağlı anne ve çocuk ölümlerinin azaltılması, bulaşıcı hastalıklar ile mücadele, ruh sağlığı, madde bağımlılığı, cinsel sağlık politikaları ve zehirli kimyasal kaynaklı ölümlerin azaltılması, ilaç ve tedaviye ulaşım, 6. Güvenli içme suyu ve hijyen erişim politikaları, 7. enerjiye kolay erişim (yaşamın sürdürülebilmesi için gerekli olan ısı ve ışık kaynağı gibi), 16. Şiddet ve suçun önlenmesine (mağdur olma ya da mağdur etme açısından) yönelik politikaların geliştirilmesi vb. politikaların etkili olması beklenmektedir.

Kaynak: SKH'ler dikkate alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur

Tablo 1'e göre SKH'lerden 1., 4., 8., 9., 10., 11., 12. ve 13. hedefler *önleyici yaklaşım* için uygun iken 2., 3., 3., 7., 16. hedefler *çözümleyici yaklaşım* politikalarına daha uygundur. Aynı şekilde 16. ve 17. hedefler özellikle kurumsal faaliyetlerin *temel hareket noktasını* oluşturmaktadır. Bu süreçte özellikle; her türlü sağlıklı *niteliksel* ve *niceliksel* verinin toplanması ve paylaşılması, evsizlerin çözüm süreçlerine dahil edilmesi, yerel ve ulusal kurumların işbirliği içinde hareket etmesi, kapsamlı, koordineli, sürdürülebilir özellikle konut odaklı politikaların varlığı, erişim kolaylığı, doğrudan ucuz konut politikalarının desteklenmesi ve tüm bu girişimlerin insan onuruna yakışır bir şekilde yürütülmesi büyük önem taşımaktadır (United Nations Intragency Council on Homelessness [USIC], 2022: 11).

3.3.Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Performansı

Türkiye özellikle 1980 sonrası dönemde küreselleşme sürecine entegre olma politikalarına ağırlık vermiş ve bu kapsamda piyasa endeksli neoliberal politikaları benimsemiştir. Bu gelişmenin bir sonucu olarak daha fazla dışa açık politikalar yürüten Türkiye, aynı zamanda küresel dalgalanmalardan ve gelişmelerden de doğrudan etkilenen bir statü kazanmıştır (Bayar, 2008: 32-34; Ener ve Demircan, 2006: 217-218) . Bu durum Türkiye için; küresel ekonomik krizlerden, sosyal gelişmelerden ve siyasi gerilimlerden doğrudan etkilenme dolayısıyla daha fazla risk kategorisine dahil olma anlamına gelmektedir. Risklerin küresel özelliği arttıkça ulusal çözüm argümanlarının yetersizliği, çözümlerin de küresel olmasını zorunlu kılmıştır. Bu kapsamda SKH'ler diğer sosyal politika sorunlarının çözümünde olduğu gibi evsizlik sorununun çözümünde de önemli argümanlar sunmaktadır. Diğer bir ifadeyle SKH'ler evsizlik sorunu başta olmak üzere diğer sosyal politika sorunlarının çözümünde kapsamlı ve detaylı stratejiler içermektedir. Bu yaklaşımın özellikle orta ve uzun dönemde daha etkili olacağı beklenmektedir.

Türkiye'de bugüne kadar SKH'lerin gerçekleştirilmesi adına gerek yerel gerek ulusal boyutta önemli stratejiler geliştirilmiş, uygulanmış ve uygulanmaya da devam etmektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019; Esenler Belediyesi, 2018; T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020; UN Türkiye, 2024; T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023). Ancak bu durum küresel bağlamda değerlendirildiğinde hedeflerin gerçekleştirilmesi noktasında yetersiz kaldığını dolayısıyla daha fazla odaklanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Nitekim 2024 yılı SKH indeksi sıralamasında; Finlandiya 86,4 puan ile ilk sırada yer alırken bu ülkeyi 85,4 puan ile İsveç, 85 puan ile Danimarka, 83,4 puan ile Almanya, 82,8 puan ile Fransa takip etmektedir. Türkiye ise 70,5 puan ile Birleşik Arap Emirlikleri ve 70,5 puan ile Cezayir'den sonra yine 70,5 puan ile 72. sırada yer almaktadır (OECD, 2024).

Bu kapsamda OECD, 2024'e göre (SKH'ler açısından değerlendirildiğinde) Türkiye, *1. Yoksulluğa son* hedefinin gerçekleştirilmesinde düzey olarak halen zorluklar yaşarken trend anlamında başarılı bir ivme kazanmıştır. *2. Açlığa son* hedefinin gerçekleştirilmesinde düzey olarak zorluklar yaşarken trend olarak durağan statüdedir. *3. Sağlık ve kaliteli yaşam* hedefinde düzey anlamında zorluklar yaşarken trend anlamında ılımlı bir ivme kazanmıştır. *4. Nitelikli eğitim* alanında düzey hedefinde büyük zorluklar yaşarken trend anlamında ılımlı bir ivme kazanmıştır. *5. Toplumsal cinsiyet eşitliği*nde düzey anlamında büyük zorluklar yaşarken trend anlamında durağan statüdedir. *6. Temiz su ve sanitasyon* hedefinde düzey anlamında zorluk yaşarken trend anlamında durağan statüdür. *7. Erişilebilir ve temiz enerji* hedefinde düzey anlamında zorluklar yaşarken trend anlamında ılımlı bir ivme kazanmıştır. *8. İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme* hedefinde düzey anlamında büyük zorluk yaşarken trend anlamında ılımlı bir ivme kazanmıştır. *9. Sanayi, yenilikçilik ve altyapı* hedefinde düzey anlamında büyük zorluk yaşarken trend anlamında başarılı bir ivme kazanmıştır. *10. Eşitsizliklerin azaltılması* alanında düzey hedefinde büyük zorluk yaşarken trend anlamında düşme yönünde bir ivme kazanmıştır. *11. Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar* alanında düzey hedefinde büyük zorluklar yaşarken trend anlamında ılımlı bir ivme kazanmıştır. *12. Sorumlu üretim ve tüketim* hedefinde düzey anlamında büyük zorluk yaşarken trend anlamında durağan statüdedir. *13. İklim eylemi* alanında düzey hedefinde büyük zorluk yaşarken trend anlamında düşme yönünde bir ivme kazanmıştır. *16. Barış, adalet ve güçlü kurumlar* hedefinde düzey anlamında büyük zorluk yaşarken trend anlamında durağan statüdedir. *17. Amaçlar için ortaklıklar* hedefinde düzey anlamında büyük zorluk yaşarken trend anlamında durağan statüdedir. Buna göre Türkiye için düzey anlamında 1. ve 7. hedeflerde

zorluklar devam etmektedir. 2., 3., 6., 9., 11., 12. ve 17. önemli derecede zorluklar devam etmektedir. 4., 5., 8., 10., 13. ve 16. hedeflerde daha büyük zorluklar devam etmektedir. Buna karşılık Türkiye trend anlamında 1. ve 9. hedeflerde başarılı bir trend yakalamıştır. 3., 4., 6., 7., 8., 10. ve 11. hedeflerde ılımlı bir yükselme trendi yakalamıştır. 2., 5., 12., 16. ve 17. hedeflerde durgun statüdedir. 13. hedefte düşme yönünde bir trend göstermektedir (OECD, 2024).

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye, özellikle 21. yy.'ın ilk çeyreğinde daha fazla risk toplumu özelliği taşıyor hale gelmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında Türkiye'nin coğrafi, jeolojik, sosyal ve siyasi özelliklerinin önemli bir etkisi bulunmaktadır. Özellikle 1980 sonrası dönemde benimsenen küreselleşme politikaları, bu durumun ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Türkiye'de risklerin küreselleşmesi yine küresel çözümlerin dikkate alınması zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. Bu kapsamda BM tarafından kabul edilen SKH'lerin önemli argümanları bünyesinde barındırması, evsizlik sorununun hem önlenmesinde hem de çözümlenmesinde etkili olacaktır. Türkiye'de evsizlik sorununu tetikleyen ve derinleştiren tehlike potansiyelleri şu şekildedir: İnsan kaynaklı beşerî tehlikeler şunlardır: İradi olanlar boşanma olayları, bağımlılık, ev içi şiddet olayları, geniş aile yapısının bozulması iken irade dışı olanlar kazalar/iş kazalarıdır. Doğal kaynaklı tehlikeler şunlardır: Türkiye'nin Akdeniz- Alp- Himalaya deprem kuşağında yer alması buna bağlı olarak yaşanan depremler. Aynı şekilde Türkiye'nin Akdeniz havzasında yer almasına bağlı olarak yaşanan aşırı hava olayları. Biyolojik kaynaklı tehlikeler şunlardır: Bir yandan genç nüfusun sayısal çokluğu devam ederken bir yandan nüfusun yaşlanması bunun yanında engelli nüfusun sayısal çokluğu. Sosyo ekonomik kaynaklı tehlikeler şunlardır: Yüksek enflasyon oranı belirleyici bir rol oynarken özellikle konut ve kira fiyatlarındaki artışlar, açlık ve yoksulluk sınırında yaşayan nüfusun çokluğu, işsizlik/genç işsizliği sorunu, nitelikli eğitim alanında yaşanan sorunlar, gelir dağılımında yaşanan adaletsizlikler, önemli oranda mülteci ve sığınmacı nüfusunun varlığı, içme suyu, iş yapma kolaylığı, hukukun üstünlüğü konularında yaşanan sorunlar.

Türkiye'de evsizlik sorununa karşı uygulanabilecek politikaları önleyici ve çözümleyici yaklaşım stratejileri olarak iki temel kategoride sınıflandırmak mümkündür. Bu yaklaşımların hem geleneksel hem de modern boyutta birlikte ele alınması gerekmektedir. Ayrıca yerel ve ulusal kurum ve kuruluşların yer aldığı çok yönlü ve kapsamlı politikalara ağırlık vermelidir. Hem geleneksel hem de modern politikaların varlığı SKH'lerin başarıya ulaşmasında etkili olacaktır. Nitekim geleneksel yaklaşımda bireysel ve STK'lar etkili iken modern yaklaşımda devletin sosyal devlet rolü belirleyici rol oynayacaktır. Nitekim SKH'ler açısından Türkiye için düzey anlamında 1. ve 7. hedeflerde zorluklar devam etmektedir. 2., 3., 6., 9., 11., 12. ve 17. önemli derecede zorluklar devam etmektedir. 4., 5., 8., 10., 13. ve 16. hedeflerde daha büyük zorluklar devam etmektedir. Buna karşılık Türkiye trend anlamında 1. ve 9. hedeflerde başarılı bir trend yakalamıştır.3., 4., 6., 7., 8., 10. ve 11. hedeflerde ılımlı bir yükselme trendi yakalamıştır. 2., 5., 12., 16. ve 17. hedeflerde durgun statüdedir. 13. hedefte düşme yönünde bir trend göstermektedir.

Öte yandan Türkiye'de evsizlere yönelik yerel ve ulusal boyutta birçok proje yürütülmektedir. Ancak evsizliğe neden olan tehlikelerin artma potansiyeli göz önüne alındığında uygulanan politikaların orta ve uzun vadede ne derece yeterli olacağı muğlaktır. Bu kapsamdaki politikaların daha uzun dönemleri kapsayan stratejik politikaları da kapsamaması gerekmektedir.

Buna göre Türkiye'nin evsizlik sorunu ile ilgili sahip olduğu avantaj ve dezavantajları şu şekilde gruplandırmak mümkündür:

- *Avantajlar*: Aile bağlarının, dost, akraba ve arkadaşlık ilişkilerinin halen güçlü olması, bireysel dayanışmanın ve yardımlaşmanın yaygın olması, sivil toplum örgütleri ve hükümetin yardım politikaları, bakanlık ve yerel yönetimler nezdinde yürütülen projeler ve girişimler, toplu konut teşebbüsleri, büyük şehirlerde gettolaşma, derme çatma evlerin yapılması ve zaman zaman çıkarılan imar afları, ruh ve sinir hastalıkları hastanelerinin ve bağımlılık mücadele merkezlerinin varlığı bunlardan bazılarıdır.
- *Dezavantajlar*: Evsizlik sorununun önemli bir toplumsal sorun olarak görülmemesi, evsiz tanımının dar tutulması, evsiz bireylerin kendilerini gizlemeleri, erkeklere yönelik sığınma evlerinin bulunmaması, çarpık kentleşme ve aşırı kalabalık şehirler, bağımlılık oranlarındaki artma eğilimi, karşı karşıya kalınan risklerle kıyaslandığında yardım ilişkilerinin yetersiz kalması bunlardan bazılarıdır.

Bu kapsamda özellikle düzey anlamında *zorluk*, *büyük zorluk* ve *önemli derecede büyük zorluk* yaşanan hedeflerin gerçekleştirilmesinde ve trend anlamında *durağan* ve *düşme* eğilimde olan hedeflere yönelik topyekûn mücadele politikaları, çok daha köklü çözümler üretme potansiyeli sunacaktır. *Geleneksel mücadele* yöntemlerinden bireyin mücadelesi kapsamında (iradi); bilgi beceri ve yeteneklerin geliştirilmesi, alkol, uyuşturucu, kumar vb. bağımlılıklara karşı koyma, aile yapısının korunması, tasarruf etme, kendini yetiştirme, yardımlaşma vb. stratejiler ile refleksif davranma etkili olacaktır. *Modern mücadele* yöntemlerinde ise devletin mücadelesi belirleyici rol oynadığından sosyal koruma ve sosyal güvenlik kapsamında geliştirilen stratejiler etkili olacaktır. Bu kapsamdaki politikaların başarısı ise devletin; idari, mali ve ihtiyaç faktörleri ile modern kanunları ve kurumlarının başarısına bağlıdır.

Postmodernizmde; ademi merkezîyetçi yapıyı güçlendiren diğer bir ifadeyle yereli daha fazla yetkilendiren, toplumda farklı grupları bir zenginlik olarak gören, tek tip sosyal politikalarından kaçınan, katılımcı yapıları destekleyen ve demokrasiyi teşvik eden, pasif yaklaşımlardan ziyade bireyleri güçlendiren, daha aktif yaklaşımları benimseyen, farklı disiplinleri bir arada kullanarak daha etkin politikalar üreten, küresellik ve yerellik dengesini koruyan diğer bir ifadeyle küresel düzeyde geliştirilen bir politikayı yerele indirgeyerek daha esnek, dinamik ve hızlı uyum sağlayabilen politikaları geliştiren ve uygulayan bir sosyal devlet anlayışına gereksinim duyulmaktadır. Bu durum özellikle insan kaynaklı ve küresel kaynaklı risklerin arttığı ve gelecek için artma potansiyeli taşıdığı bir dönemde küresel politikaların yerel dinamikler çerçevesinde inceleme yaklaşımını gerekli kılmaktadır. Özellikle küresel çözüm pratikleri çerçevesinde değerlendirilebilecek olan SKH'lerinin Türkiye şartlarına indirgenerek yerelleştirilmesi ve bu şekilde uygulanması evsizlik sorununun kökten çözümünü de güçlendirecektir.

Günümüzde Türkiye için evsizlik sorununun en temel nedenini sosyoekonomik tehlikeler oluşturmaktadır. Bu nedenle Türkiye'de evsizlik sorununu postmodernist bir çerçevede ele almak ve çözümünü yine küresellik-yerellik dengesi yaklaşımında değerlendirmek gerekmektedir. Bu yaklaşım evsizlik sorununun çözümünde çoğunlukla sonucunun yönetilmesi kapsamında sunulan çözüm önerilerinden ve sosyal politika yaklaşımlarından öte daha geniş bir bakış açısı çerçevesinde daha geniş bir bakış açısı sunmaktadır. Bu yaklaşım risk toplumu dinamikleri açısından da değerlendirildiğinde diğer sosyal politika sorunları için de önemli bir örnek niteliğindedir.

KAYNAKÇA

- AFAD. (2024). Afet istatistikleri. <https://www.afad.gov.tr/afet-istatistikleri> (Erişim tarihi: 15.09.2024).
- Akyıldız, Y. (2018). Dünya'da ve Türkiye'de evsizlik sorunu ve çeşitli uygulamalar. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 66-91.
- American Red Cross. (2024). Hundreds of thousands in Türkiye and Syria still homelessness one year deadly earthquake. <https://www.redcross.org/about-us/news-and-events/news/2024/hundreds-of-thousands-in-turkiye-and-syria-still-homeless-one-year-after-deadly-earthquake.html> (Erişim tarihi: 20.09.2024).
- Barlatier, J. (2020). Criminal investigation and criminal intelligence: Example of adoption in the prevention and repression of cybercrime. <https://pdfs.semanticscholar.org/57a8/7d9addc36d85f621fe2c485dcf9245ae5720.pdf> (Erişim tarihi: 10.09.2024).
- Batterham, D., Nygaard, C. A., Reynolds, M., & Vries, J. d. (2021). Estimating the population at risk of homelessness in small areas. AHURI Final Report No. 370, Australian Housing and Urban Research Institute Limited, Melbourne, <https://www.ahuri.edu.au/sites/default/files/documents/2021-11/AHURI-Final-Report-370-Estimating-the-population-at-risk-of-homelessness-in-small-areas.pdf> (Erişim tarihi: 09.09.2024).
- Bauman, Z. (1993). Postmodern ethics. Wiley-blackwell
- Bauman, Z. (2000). Liquid Modernity. Cambridge: Blackwell Publishing.
- Bayar, F. (2008). Küreselleşme kavramı ve küreselleşme sürecinde Türkiye, Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi, 37 (2), 25-34.
- Beck, U. (1992a). From industrial society to the risk society: questions of survival, social structure and ecological enlightenment. *Theory, culture & culture*, 9 (1), 97-123.
- Beck, U. (1992b). Risk society: Towards a new modernity. London, Newbury Park, New Delhi: SAGE Publications.
- Beck, U.; Chalmers, M. (1998). Risk society and the provident state, risk, environment and modernity: towards a new ecology, 28-43, SAGE Publications.
- Beck, U. (2000). Risk society revisited: theory, politics and research programmes. In the risk society and beyond: critical issues for social theory, 211-229, SAGE Publications.
- Beck, U. (2006). Living in the world risk society. *Economy and Society*, 35 (3), 329-345.
- Bektaş, A. (2014). *Evsizlik olgusu ve evsizlere yönelik sosyal politikalar: Hükümlü evsizlere ilişkin bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Benhabib, Ş. (2017). Zor zamanlarda insan hakları: Buhran çağında haysiyet. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Broom, D. (2021). Taking early action is key to preventing homelessness, according to this Scottish report. <https://www.weforum.org/agenda/2021/03/homlessness-prevention-crisis-report-scotland/>(Erişim tarihi: 15.08.2024).
- Cambridge Dictionary. (2024). House or home. <https://dictionary.cambridge.org/grammar/british-grammar/house-or-home>.
- Castells, M. (2010). The rise of the network society. Wiley-Blackwell.
- CISCO. (2021). Digital readiness index. <https://www.cisco.com/c/en/us/about/csr/research-resources/digital-readiness.html> (Erişim tarihi: 15.10.2024).

- Collyer, F. M. (1997). Technological invention: Post modernism and social structure. *Technology in Sociology*, 19(2), 195-205.
- Decker, S. (2020). 5 facts about homelessness in Turkey. <https://borgenproject.org/homelessness-in-turkey/> (Erişim tarihi: 15.09.2024).
- Doru, S.; Yıldırım B. ve Yazar, A. (2003). Analysing the relations between postmodernism and digital age governance with entropy and mabac methods: the collapse case the 2022 eu digital economy index (desi) report. *Ege Academic Review*, 23 (1), 107-126.
- Downtown Street Team. (2024). Downtown streets team is fighting homelessness through the dignity of work and the power of community. <https://www.streetsteam.org/>(Erişim tarihi: 15.09.2024).
- Ener, M. Ve Demrican, E. (2006). Küreselleşme sürecinde yeni devlet anlayışı, *Journal of Administrative Sciences*, 4 (2), 197-218.
- Esenler Belediyesi. (2018). 2030 sürdürülebilir yerel kalkınma hedefleri. <http://www.surdurulebilirkalkinma.gov.tr/wp-content/uploads/2017/05/esenler.pdf> (Erişim tarihi: 05.09.2024).
- FEANTSA. (2007). A harmonised definition of homelessness for statistical purpose. <https://www.feantsa.org/download/fea-002-18-update-ethos-light-0032417441788687419154.pdf> (Erişim tarihi: 11.09.2024).
- Foucault, M. (1991). Governmentality. *The Foucault effect: studies in governmentality with two lectures by and an interview with Michael Foucault* (Ed. G. Burchell, C. Gordon, P. Miller) 87-104
- Fox, N. J. (1999). Postmodern reflection on risks, hazards and life choices. *Risk and sociocultural theory* (Ed. In D. Lupton). Cambridge: Cambridge University Press.
- Giddens, A. (1998). *Modernliğin Sonuçları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (1999). *Runaway world: how globalization is reshaping our lives*. Londra: Profile books.
- Giddens, A. (2013). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gunnel, J. G. (2011). Democratic governance by Mark Bevir. *The Journal of Politics*, 73 (4), 1281-1282.
- Güven, S. (2013). *Sosyal politikanın temelleri*. Bursa: Ezgi Kitapevi.
- Habermas, J. (1991). *The structural transformation of the public sphere*. The MIT Press.
- Hatıplı, M. (2019). Modernizm ve post-modernizm arasında sosyal devlet. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 4 (2), 410-425.
- Harvey, D. (2005). *A brief history of neoliberalism*. Oxford University Press.
- Harvey, D. (1989). *The condition of postmodernity: an enquiry in to the origins of cultural change*, London: Wiley-balckwell
- Henry, P. (2021). These innovative projects are tackling homelessness around the world. <https://www.weforum.org/agenda/2021/10/innovative-projects-tackling-homelessness-around-the-world/> (Erişim tarihi: 12.09.2024).
- Herre, B., Arriagada, P., Ortiz-Ospina, E., & Roser, M. (2024). Homelessness. <https://ourworldindata.org/homelessness> (Erişim tarihi: 15.10.2024).
- HWC-Homeless World Cup. (2024). Global homelessness statistics. <https://www.homelessworldcup.org/homelessness-statistics> (Erişim tarihi: 08.09.2024).
- IGH. (2024). A global framework for understanding homelessness. <https://ighomelessness.org/wp->

- <content/uploads/2019/10/globalframeworkforundertanding.pdf> (Erişim tarihi: 20.08.2024).
- ILO. (2023). Social protection systems for all to prevent homelessness and facilitate access to adequate housing. <https://www.un.org/development/desa/dspd/wp-content/uploads/sites/22/2020/01/55706.pdf> (Erişim tarihi: 20.08.2024).
- INFORM. (2023). Inform report 2023. <https://drmkc.jrc.ec.europa.eu/inform-index/Portals/0/InfoRM/2023/INFORM%20Annual%20Report%202023.pdf> (Erişim tarihi: 14.08.2024).
- Kerman, S. (2022). Homeless, houseless and unhoused: A glossary of terms used to talk about homelessness. <https://blanchethouse.org/homeless-houseless-unhoused-glossary-about-homelessness/> (Erişim tarihi: 11.08.2024).
- Lyotard, J. F. (1984). The postmodern condition: a report on knowledge, United Kingdom. Manchester University Press.
- Mahaswa, R. K. (2022). Socio-catastrophism in the risk society: Concepts, criticism and praxis. Journal Sosiologi Reflektif, 17(1), 41-74. <https://doi.org/10.14421/jsr.v17i1.2514> (Erişim tarihi: 15.08.2024).
- Marchant, N. (2020). 50 homelessness people in Canada were given over \$5000 each. Here's what happened next. <https://www.weforum.org/agenda/2020/10/cash-payments-homeless-canada/> (Erişim tarihi: 20.08.2024).
- Mariwan, H. (2016). The rise of modernism: a new western history of modernism. Kirkuk University Journal-Humanity Studies, 11 (1), 1-42.
- Masterson, V. (2021). This social enterprise crowdfunds training for homelessness people. <https://www.weforum.org/agenda/2021/01/crowdfunding-homeless-skills-training-beam/> (Erişim tarihi: 05.08.2024).
- MEB. (2023). PISA 2022 Türkiye raporu. <https://pisa.meb.gov.tr/www/pisa-2022-turkiye-raporu-yayimlandi/icerik/11> (Erişim tarihi: 05.08.2024).
- Mülteciler Derneği. (2024). Türkiye'de Suriyeli sayısı Temmuz 2024. <https://muletciler.org.tr/tag/icisleri-bakanligi/> (Erişim tarihi: 06.08.2024).
- Midgley, J. (1997). Social welfare in global context. California: Sage Publications.
- OECD. (2024). National strategies for combating homelessness. <https://www.oecd.org/els/family/HC3-2-Homeless-strategies.pdf> (Erişim tarihi: 06.08.2024).
- OECD. (2024). Sustainable development report. <https://dashboards.sdindex.org/> (Erişim tarihi: 06.08.2024).
- Olivet, J. (2023). Exploring the systemic causes of homelessness. <https://www.youtube.com/watch?v=-uCMGK5CrF0> (Erişim tarihi: 27.08.2024).
- Our World in Data. (2023). Homelessness rate. <https://ourworldindata.org/grapher/homelessness-rate-point-in-time-count> (Erişim tarihi: 27.08.2024).
- Our World in Data. (2024). Forms of homelessness included in available statistics. <https://ourworldindata.org/grapher/forms-of-homelessness-included-in-available-statistics> (Erişim tarihi: 21.08.2024).
- Perera, A. (2024). Postmodernism in sociology: characteristics&examples, <https://www.simplypsychology.org/postmodernism.html> (Erişim tarihi: 18.12.2024).
- PHC-Project Homeless Connect. (2024). Learn about homelessness. <https://www.phcwc.org/join-us/learn-about-homelessness/>.

- Putnam, R. D. (2000). Bowling alone: the collapse and revival of American community. <https://archive.org/details/bowlingalone00robe>, (Erişim tarihi: 27.08.2024).
- Reddit. (2019). Why are there no homelessness people in Turkey? s. https://www.reddit.com/r/Turkey/comments/bttrxa/why_are_there_no_homeless_people_in_turkey/ (Erişim tarihi: 17.08.2024).
- Ritzer, G., & Stepnisky, J. (2019). Çağdaş sosyoloji kuramları ve klasik kökenleri. (I. E. Howison, Çev.) İstanbul: De ki basım yayın.
- Roy, R. K. (2023). Digitalisation, online activism and civic politics in contemporary Bangladesh. LSE Occasional Paper:2
- Scott, A. (2005). Risk society or angst society? Two views of risk, consciousness and community. B. Adam içinde, *The risk society and beyond* (33-46). London: SAGE Publications.
- Shah, V., Sivitanides, M., Mehta, M. (2013). The era of digital activism. *International Journal of Information*, 2 (4), 295-307.
- SGK. (2022). İstatistik yıllıkları. <https://www.sgk.gov.tr/Istatistik/Yillik/fcd5e59b-6af9-4d90-a451-ee7500eb1cb4/> (Erişim tarihi: 07.08.2024).
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021). Engelli ve yaşlı istatistik bülteni. https://www.aile.gov.tr/media/88684/eyhgm_istatistik_bulteni_temmuz2021.pdf (Erişim tarihi: 17.08.2024).
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). Sürdürülebilir kalkınma amaçları ve değerlendirme raporu. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/03/Surdurulebilir-Kalkinma-Amaclari-Degerlendirme-Raporu_13_12_2019-WEB.pdf (Erişim tarihi: 27.08.2024).
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2020). 2020 BM yüksek düzeyli siyasi forum sürdürülebilir kalkınma amaçları 2018-2020 Türkiye gelişmeleri. <http://www.surdurulebilirkalkinma.gov.tr/wp-content/uploads/2020/08/HLPF-2020-Turkiye-Gelismeleri.pdf> (Erişim tarihi: 02.08.2024).
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). On ikinci kalkınma planı (2024-2028). https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_11122023.pdf (Erişim tarihi: 02.08.2024).
- T.C. İçişleri Bakanlığı EGM. (2018). Genel nüfusta türün, alkol ve madde kullanımına yönelik tutum ve davranış araştırması raporu. Ankara: Narkotik Suçlarla Mücadele Başkanlığı.
- T.C. İçişleri Bakanlığı EGM. (2022). 2021 yılı narkolog raporu. Ankara: EGM Narkotik Suçlarla Mücadele Başkanlığı.
- TKDF. (2023). Ev içi şiddet acil yardım hattı 2007-2021 yılları arası verilerinin istatistiksel analizi. <https://turkiye.unfpa.org/tr/tkdf-ev-ici-siddet-raporu-2023> (Erişim tarihi: 11.08.2024).
- The Britannica Dictionary. (2024). "House" and "home". <https://www.britannica.com/dictionary/eb/qa/-House-and-Home-#:~:text=The%20word%20house%20is%20used,or%20lived%20as%20a%20child> (Erişim tarihi: 16.08.2024).
- TÜİK. (2024). İstatistikler. <https://www.tuik.gov.tr/> (Erişim tarihi: 02.08.2024)
- TÜİK. (2023). İstatistiklerle aile. <https://data.tuik.gov.tr/> (Erişim tarihi: 02.08.2024).
- TÜRK-İŞ. (2024). Haziran 2024 açlık ve yoksulluk sınırı. <https://www.turkis.org.tr/turk-is-haziran-2024-aclik-ve-yoksulluk-siniri/> (Erişim tarihi: 02.07.2024).
- UN Türkiye. (2023). 1,5 million now homelessness in Türkiye after quake disaster, warn UN development experts. <https://turkiye.un.org/en/220232-15-million-now-homeless->

- [t%C3%BCrkiye-after-quake-disaster-warn-un-development-experts](https://www.un.org/development/desa/en/news/press/2024/08/08-02-2024-turkey-after-quake-disaster-warn-un-development-experts.html) (Erişim tarihi: 02.08.2024).
- UN Türkiye. (2024). Türkiye sürdürülebilir kalkınma amaçları. <https://turkiye.un.org/tr/sdgs> (Erişim tarihi: 05.07.2024).
- UNHCR. (2024). Suriyelilere yönelik kilit bilgiler. <https://help.unhcr.org/turkiye/tr/information-for-syrians/> (Erişim tarihi: 21.08.2024).
- USIC. (2022). All-in: The federal strategic plan to prevent and end homelessness. Washington: The White House.
- WEF-World Economic Forum. (2024). The global risks report 2024. [https://www3.weforum.org/docs/WEF The Global Risks Report 2024.pdf](https://www3.weforum.org/docs/WEF%20The%20Global%20Risks%20Report%202024.pdf) (Erişim tarihi: 02.08.2024).
- World Population Review. (2024). Homelessness by country. <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/homelessness-by-country> (Erişim tarihi: 02.09.2024).
- Ware, B. (2012). Wittgenstein, modernity and the critique of modernism. *Textual Practice*, 1-19.
- Yazgan, T. (2011). İktisatçılar için sosyal güvenlik ders notları. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- YEŞİLAY. (2024). Bağımlılık. <https://www.yesilay.org.tr/> (Erişim tarihi: 02.08.2024).
- Yüksel, Ş. Z. (2023). İstanbul sokaklarında kışı geçirenler, evsizler kentin ve politikanın neresinde. İstanbul Büyükşehir Belediye İştiraki Kültür A.Ş.

Etik Beyan: Çalışma tüm süreçlerinde; etik kurallara, bilimsel atıf gösterme ilkelerine, araştırma ve yayın etiğine uygun yürütülmüştür.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yapılan çalışma ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile çıkar çatışması yoktur.

Katkı Oranı: Makale tek yazarlıdır.